รายงานการจัดการภัยพิบัติทางธรรมชาติโดยอาศัยชุมชนเป็นฐาน ตามกระบวนการมีส่วนร่วม AIC ของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาลำพูน เขต 2

ดวงกมล ดวงสุภา
นักจัดการงานทั่วไปชำนาญการ
สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาลำพูน เขต 2

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน
กระทรวงศึกษาธิการ
2556-2558

ชื่อเรื่อง รายงานการจัดการภัยพิบัติทางธรรมชาติโดยอาศัยชุมชนเป็นฐาน ตามกระบวนการมีส่วนร่วม AIC ของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาลำพูน เขต 2

ผู้จัดทำ นางสาวดวงกมล ดวงสุภา นักจัดการงานทั่วไปชำนาญการ
สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาลำพูน เขต 2

ปีพุทธศักราช 2556 – 2558

บทคัดย่อ

รายงานการจัดการภัยพิบัติทางธรรมชาติโดยอาศัยชุมชนเป็นฐาน ตามกระบวนการ มีส่วนร่วม AIC ของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาลำพูน เขต 2 มีวัตถุประสงค์ เพื่อรายงานผลการจัดการความเสี่ยงและการจัดการศึกษาด้านภัยพิบัติทางธรรมชาติ ของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาลำพูน เขต 2 ได้แก่ การส่งเสริมให้สถานศึกษา มีมาตรการจัดการความเสี่ยงภัยพิบัติมีการฝึกซ้อมแผนอพยพและการจัดการศึกษาด้านภัยพิบัติ และการส่งเสริมให้สถานศึกษาสร้างเครือข่ายการแลกเปลี่ยนเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน และร่วมบริหารจัดการความเสี่ยงภัยพิบัติ (บ้าน- วัด –ร.ร และองค์กรอื่น) มีวัตถุประสงค์เฉพาะ 1) เพื่อศึกษาความพึงพอใจในการจัดกิจกรรมส่งเสริมให้ความรู้ด้านการจัดการภัยพิบัติทางธรรมชาติให้แก่สถานศึกษาและบุคลากรทางการศึกษา 2) เพื่อศึกษาความต้องการแนวทางสนับสนุนการจัดการด้านภัยพิบัติในสถานศึกษา 3) เพื่อศึกษารูปแบบที่เหมาะสมในการจัดการภัยพิบัติทางธรรมชาติ ของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาลำพูน เขต 2 ในด้านการจัดการภัยพิบัติทางธรรมชาติภายในสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา และในการส่งเสริมสนับสนุนภารกิจด้านการจัดการภัยพิบัติทางธรรมชาติให้เกิดขึ้นในสถานศึกษา ประชากรที่ใช้ในการศึกษา คือ สถานศึกษาในสังกัดจำนวน 87 โรงเรียน และบุคลากรทางการศึกษา 89 คน เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา แบ่งเป็น 2 ส่วน คือ เครื่องมือที่ใช้ในการพัฒนา ได้แก่ คู่มือแนวทางการจัดการศึกษาด้านภัยพิบัติ การประชุมสัมมนาปฏิบัติการ เอกสารประกอบการประชุมสัมมนาปฏิบัติการและศึกษาดูงาน และเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูล ได้แก่ แบบสำรวจความพึงพอใจในการประชุมสัมมนาปฏิบัติการและศึกษาดูงาน รายงานผลการดำเนินการจัดการความเสี่ยงและการจัดการศึกษาด้านภัยพิบัติทางธรรมชาติของสถานศึกษา เครื่องมือนิเทศ ติดตามและประเมินผลการจัดการความเสี่ยงและการจัดการศึกษาด้านภัยพิบัติทางธรรมชาติของโรงเรียนในสังกัด และแบบสำรวจความต้องการแนวทางสนับสนุนการจัดการด้านภัยพิบัติในสถานศึกษา การวิเคราะห์ข้อมูลด้วยการหาค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน ค่าร้อยละ โดยใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์ Microsoft Office Excel 2007

ผลการศึกษาพบว่า

1. ผลการจัดการความเสี่ยงและการจัดการศึกษาด้านภัยของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาลำพูน เขต 2 ที่จัดให้กับสถานศึกษา ในปี 2556 เมื่อบุคลากรจากสถานศึกษาได้รับความรู้จาก จึงสามารถจัดทำมาตรการจัดการความเสี่ยงภัยพิบัติ จัดการเรียนการสอนด้านภัยพิบัติ แผนการฝึกซ้อมอพยพและการฝึกซ้อมอพยพนักเรียน การจัดทำแผนที่เสี่ยงภัยจำนวนทั้งสิ้น 74 โรงเรียน คิดเป็นร้อยละ87.05 และเมื่อได้รับการส่งเสริมความรู้ด้านการจัดการภัยพิบัติทางธรรมชาติต่อเนื่องในระยะต่อมา จึงมีการดำเนินการครบทุกโรงเรียน คิดเป็นร้อยละ 100

2. บุคลากรของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาลำพูน เขต 2 มีองค์ความรู้ในเรื่อง จัดทำ

แผนเผชิญเหตุ แผนที่พื้นที่เสี่ยงภัย (Hazard map) แผนอพยพ ครบทุกคน คิดเป็นร้อยละ 100

3. ผลการสำรวจความพึงพอใจในการจัดกิจกรรมการให้ความรู้ต่างๆ ภาพรวมได้รับความพึงพอใจอยู่ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย 4.13, คิดเป็นร้อยละ 82.55)

4. แนวทางแนวทางสนับสนุนการจัดการด้านภัยพิบัติที่สถานศึกษาต้องการมากที่สุดเป็นอันดับแรก ได้แก่ จัดส่งคู่มือแนวทางดำเนินการจัดการภัยพิบัติทางธรรมชาติให้กับสถานศึกษา และจัดกิจกรรมสาธิตวิธีเอาตัวรอด/ วิธีปฏิบัติเมื่อเกิดสถานการณ์ภัยพิบัติทางธรรมชาติ

5. รูปแบบที่เหมาะสมในการจัดการภัยพิบัติทางธรรมชาติ ของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาลำพูน เขต 2 ในด้านการจัดการภัยพิบัติทางธรรมชาติภายในสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา และในการส่งเสริมสนับสนุนภารกิจด้านการจัดการภัยพิบัติทางธรรมชาติให้เกิดขึ้นในสถานศึกษา คือ การจัดการภัยพิบัติทางธรรมชาติโดยอาศัยชุมชนเป็นฐาน ตามกระบวนการ มีส่วนร่วม AIC โดยกลุ่มอำนวยการ กลุ่มนโยบายและแผน ส่งเสริมการจัดการศึกษาและกลุ่มนิเทศ ติดตามและประเมินผลการจัดการศึกษา

กิตติกรรมประกาศ

สืบเนื่องจากสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยสำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา ดำเนินโครงการจัดศึกษาเพื่อเตรียมความพร้อมเผชิญสถานการณ์ภัยพิบัติทางธรรมชาติ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อส่งเสริมให้สถานศึกษาและเขตพื้นที่การศึกษาทุกแห่งมีแนวปฏิบัติในการบริหารจัดการภัยพิบัติในสถานศึกษา และมีแนวทางจัดการศึกษาเพื่อเตรียมความพร้อมเผชิญสถานการณ์ภัยพิบัติทางธรรมชาติอย่างเป็นรูปธรรม ตามข้อเสนอแนะของสภาที่ปรึกษาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติเรื่องแนวทางการป้องกัน และแก้ไขปัญหาจากภัยพิบัติ ที่เน้นให้บรรจุเรื่องภัยพิบัติไว้ในหลักสูตรการศึกษา รวมทั้งการเผยแพร่สื่อการเรียนรู้เกี่ยวกับภัยพิบัติทางธรรมชาติ

ทั้งนี้โครงการดังกล่าวมีความสอดคล้องกับโครงการของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาลำพูน เขต 2 คือ โครงการ การดำเนินงานเชิงรุกของศูนย์ประสานงานด้านภัยพิบัติของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาลำพูน เขต 2 “ท่วมได้แต่ไม่เสียหาย และ ยิ้มได้เมื่อภัยมา” ประจำปีงบประมาณพ.ศ. 2556 ที่จัดทำขึ้นเพื่อส่งเสริมให้มีการพัฒนา จัดทำหลักสูตร กิจกรรมการเรียนรู้ สื่ออุปกรณ์ต่างๆ ในการจัดการเรียนการสอน อีกทั้งยังเป็นการสนับสนุนให้โรงเรียนสร้างเครือข่ายการแลกเปลี่ยนเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน เป็นการเตรียมความพร้อมเผชิญสถานการณ์ภัยพิบัติทางธรรมชาติอย่างเป็นรูปธรรม โดยได้รับความกรุณาให้การสนับสนุนจากนายประจักษ์ ช่างเรือ (ผู้อำนวยการสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาลำพูน เขต 2 ในขณะนั้น) นายวิทยา ปาอินทร์ รองผู้อำนวยการสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาลำพูน เขต 2 ที่ได้กรุณาสนับสนุนให้มีการดำเนินอย่างต่อเนื่อง ในปีงบประมาณ พ.ศ. 2557 และ นายสุวิทย์ มุกดาภิรมย์ ผู้อำนวยการสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาลำพูน เขต 2 ที่เห็นความสำคัญและกรุณาสนับสนุนให้มีการดำเนินการต่อเนื่องมาถึง ปีงบประมาณ พ.ศ. 2558

นอกจากนี้สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาลำพูน เขต 2 ได้รับคัดเลือกให้เป็นสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาต้นแบบในการบริหารจัดการภัยพิบัติของคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน อีกทั้งได้รับการสนับสนุนทั้งงบประมาณ และองค์ความรู้จากสำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา คณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน จึงทำให้การดำเนินงานสำเร็จลุล่วงด้วยดี

ในการนี้ขอขอบพระคุณผู้เกี่ยวข้องทุกภาคส่วนที่ได้ร่วมกันดำเนินภารกิจดังกล่าวด้วยความตั้งใจและเต็มใจ เพื่อให้การจัดการบริหารปัญหาด้านภัยพิบัติเกิดมรรคผล เป็นรูปธรรมและสร้างนักเรียนในสังกัดให้เป็นผู้รอบรู้สามารถเอาตัวรอดจากสถานการณ์ภัยพิบัติที่อาจจะเกิดขึ้นได้ในอนาคต ขอ ผลบุญแห่งประโยชน์ที่เกิดขึ้นจากภารกิจดังกล่าวนี้โปรดคุ้มครองทุกท่านให้ปลอดภัยจากภัยใดๆ ทั้งปวง

ดวงกมล ดวงสุภา

สารบัญ

หน้า

บทคัดย่อ 2

กิตติกรรมประกาศ 4

สารบัญ 5

บทที่ 1 บทนำ 7

- ความเป็นมาและสำคัญของปัญหา 7
- วัตถุประสงค์ทั่วไป 10
- วัตถุประสงค์เฉพาะ 10
- ขอบเขตการศึกษา 10
- คำศัพท์เฉพาะ 10
- ประโยชน์ที่ได้รับ 13
- กรอบแนวคิด 14

บทที่ 2 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

- แนวคิดเกี่ยวกับการจัดการภัยพิบัติทางธรรมชาติ 15
- แนวคิดเกี่ยวกับการจัดการศึกษาด้านภัยพิบัติทางธรรมชาติ 17
- แนวคิดเกี่ยวกับการมีส่วนร่วม 20
- งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง 23

บทที่ 3 วิธีดำเนินการ

- ประชากรที่ใช้ในการศึกษา 24
- วิธีดำเนินการ 24
- การสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูล 26

บทที่ 4 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

- ผลการศึกษาโดยจัดกิจกรรมตาม กระบวนการ A : Appreciation (พลังความรักและความซาบซึ้งเข้าใจ) 28
- ผลการศึกษาโดยจัดกิจกรรมตาม กระบวนการ I : Influence (พลังความคิด และการมีปฏิสัมพันธ์) 31
- ผลการศึกษาโดยจัดกิจกรรมตาม กระบวนการ C : Control (พลังความพยายาม และการควบคุมจัดการ) 36

บทที่ 5 อภิปรายและข้อเสนอแนะ

- อภิปรายผล 38
- ปัจจัยความสำเร็จ 42
- ปัญหาและอุปสรรค 42
- ข้อเสนอแนะ 43

บรรณานุกรม 33

ภาคผนวก

การเผยแพร่ 34

บทที่ 1
บทนำ

1. ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ในปัจจุบัน โลกของเราประสบปัญหาภัยพิบัติหลายด้าน ภัยอันเกิดจากการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศของโลก ส่งผลกระทบต่อประเทศไทยทั้งในด้านเศรษฐกิจและสังคม เช่นเดียวกับที่เกิดขึ้นในส่วนอื่นของโลก ทั้งนี้รวมถึงสาธารณภัยในรูปแบบอื่นๆ ที่จะเกิดขึ้นด้วย

ผลการวิจัยหลายเรื่อง พบว่า อุณภูมิสูงสุดของประเทศไทยมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นทั่วประเทศ ทำให้เกิดการแปรปรวนของของฤดูกาลและปริมาณน้ำฝน โดยปริมาณฝนจะเพิ่มขึ้นในพื้นที่ที่มีฝนตกมากอยู่แล้ว เช่น บริเวณภาคใต้ตอนล่างและชายฝั่งด้านตะวันออก ดังนั้น อุทกภัยและน้ำท่วมฉับพลันอาจจะเกิดขึ้นบ่อยครั้ง ขณะที่พื้นที่ห่างไกลจากทะเลส่วนใหญ่ทางภาคเหนือ ภาคกลางและภาคตะวันออกเฉียงเหนือ จะมีปริมาณฝนตกน้อยลง พายุดีเปรสชั่นจะมีปริมาณลดลง ซึ่งจะนำไปสู่ปัญหาความแห้งแล้งและผลผลิตทางการเกษตรได้รับความเสียหาย ซึ่งนับวัน ภัยพิบัติต่างๆ เหล่านี้ มีแนวโน้มที่จะทวีความรุนแรงเพิ่มขึ้นเรื่อยๆ

ที่ผ่านมา ปัญหาสำหรับการเตรียมความพร้อมของประเทศไทย คือ เรายังไม่ตื่นตัวเรื่องการเตรียมความพร้อม และหลงคิดเสมอว่า มันคงไม่เกิดขึ้นอีก แล้วก็ลืมไป อีกทั้งการสร้างความพร้อมในการรับมือกับภัยพิบัติที่สมบูรณ์แบบ ต้องมีชุมชนเข้ามาร่วมวางแผน และภาครัฐจะต้องมีบทบาทในการเอื้ออำนวยให้ชาวบ้านเป็นแกนหลัก (ศูนย์เตรียมความพร้อมป้องกันภัยพิบัติแห่งเอเชีย, 2553 : 8)

ในเดือนมกราคม 2548 รัฐบาลจาก 168 ประเทศ ได้เข้าการร่วมประชุมโลกด้านการลดภัยพิบัติ ซึ่งจัดขึ้นที่เมืองโกเบ เฮียวโกะ (HYOGO) ประเทศญี่ปุ่น โดยได้ร่วมกันจัดทำแผนสำหรับปฏิบัติในช่วง 10 ปี เพื่อให้โลกปลอดภัยจากภัยธรรมชาติ กรอบงาน HYOGO เป็นแผนงานระดับโลกเพื่อความพยายามในการลดความเสี่ยงจากภัยพิบัติในช่วงทศวรรษหน้า เป้าหมายของกรอบงานนี้คือเพื่อลดการสูญเสียชีวิต และทรัพย์สินทาง สังคม เศรษฐกิจ และสิ่งแวดล้อม ของชุมชนและของประเทศจากภัยพิบัติได้อย่างยั่งยืนภายในปี2558

กรอบงาน HYOGO เสนอหลัก การที่เป็นแนวทาง สิ่งที่ต้องปฏิบัติตามลำดับความสำคัญ และวิธีการเชิงปฏิบัติเพื่อให้ชุมชนที่อยู่ในความล่อแหลมสามารถอยู่อย่างปลอดภัยจากภัยพิบัติได้เป็นผลสำเร็จ สิ่งที่ต้องปฏิบัติตามลำดับความสำคัญ ได้ร่างไว้ใน กรอบงาน HYOGO เพื่อให้แนวทางแก่รัฐ องค์กร และผู้ปฏิบัติทุกระดับ ในการกำหนดแนวทางของตนเองเพื่อการลดความเสี่ยงจากภัยพิบัติ (http://www.unisdr.org/hfa)

จากการตื่นตัวของพลเมืองโลกในการรับมือกับสถานการณ์ภัยพิบัติทางธรรมชาติ ทำให้ประเทศไทยโดยทุกหน่วยงานที่เกี่ยวข้องได้เร่งดำเนินการลดความเสี่ยงจากภัยพิบัติเช่นกัน ในการนี้สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานได้ กำหนดโครงการ จัดการศึกษาเพื่อเตรียมความพร้อมเผชิญสถานการณ์ภัยพิบัติตามธรรมชาติ และได้ส่งเสริมสนับสนุนให้สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาได้ดำเนินการขยายผลสู่สถานศึกษาต่อไป

นอกจากการจัดการศึกษาแล้ว โรงเรียนยังมีหน้าที่เกี่ยวกับการป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย ซึ่งถูกกำหนดและเป็นไปตามพระราชบัญญัติป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย พ.ศ. 2550 และแผนป้องกันสาธารณภัยแห่งชาติ 2553 – 2557 (พรบ.และแผนฯ ดังกล่าวเป็นกรอบและทิศทางให้หน่วยงานทุกภาคส่วน รวมถึงโรงเรียนตั้งแต่ระดับท้องถิ่นจนถึงระดับประเทศ สามารถปฏิบัติงานด้านการป้องกันและแก้ไขสาธารณภัยร่วมกันได้อย่าง

เป็นระบบ แบบบูรณาการ มีทิศทางเดียวกันและเสริมกำลังกัน โดยกำหนดกรอบยุทธศาสตร์ไว้ครอบคลุม ตั้งแต่ระยะก่อนเกิดภัย ระยะเกิดภัย และระยะหลังเกิดภัย อย่างชัดเจนสำหรับสาธารณภัยทุกประเภท ทั้งภัยธรรมชาติ ภัยที่เกิดจากมนุษย์ และภัยที่เกี่ยวกับความมั่นคง) ประกอบด้วย

(1) พัฒนาหลักสูตรการเรียนการสอนเกี่ยวกับการป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยทุกระดับชั้น

(2) จัดทำคู่มือ เอกสาร และสนับสนุนการวิจัยด้านการเรียนการสอนเพื่อสนับสนุนการป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย

(3) พัฒนาหน่วยงานการศึกษาให้มีบทบาทในการช่วยเหลือสนับสนุนการป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย

(4) สนับสนุน เผยแพร่ ให้ความรู้แก่ลูกเสือ อนุกาชาด เนตรนารี นิสิต นักศึกษาให้เข้ามามีบทบาทและมีส่วนร่วมในการช่วยเหลือสนับสนุนการป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย

(5) ให้ความรู้นักเรียน นักศึกษา ให้มีบทบาทในการช่วยเหลือสนับสนุนการป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย

(6) เผยแพร่ให้ความรู้แก่ประชาชน ชุมชน เกี่ยวกับการป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย

(7) สนับสนุนบุคลากรด้านการศึกษา และจัดให้มีการศึกษาในพื้นที่รองรับการอพยพประชาชนตามความจำเป็น

(8) ให้การสนับสนุนอุปกรณ์การเรียนแก่ครอบครัวที่ประสบภัย

(9) ดำเนินการซ่อมแซม แก้ไข ดัดแปลงอาคารเรียนที่ชำรุดเสียหายให้อยู่ในสภาพใช้การได้ในระยะแรก รวมทั้งจัดอุปกรณ์การเรียนการสอนเพื่อให้สามารถดำเนินการต่อไปได้

(10) สนับสนุนให้ความรู้ด้านอาชีพแก่ครัวเรือนที่ประสบภัย

ดังนั้น หน้าที่ของกระทรวงศึกษาธิการ โดยโรงเรียน และบุคลากรทางการศึกษา คือ การแปลงภารกิจหน้าที่เหล่านี้ไปสู่การปฏิบัติที่เป็นรูปธรรม และมุ่งผลสัมฤทธิ์ คือการพัฒนาความรู้ กระบวนทัศน์ที่สอดคล้อง และร่วมกันสร้างวัฒนธรรมความปลอดภัยให้เกิดขึ้นเพื่อความยั่งยืนของการจัดการ รวมทั้งทำการปกป้องคุ้มครองนักเรียนนักศึกษาในความรับผิดชอบระหว่างการศึกษาให้รอดพ้นจากสาธารณภัยต่างๆ โดยยึดแนวคิด ดังนี้ ไม่มีที่ใด ไม่มีภัย นักเรียน คือ ทรัพยากรบุคคลที่สำคัญและเป็นกำลัง เป็นอนาคตของประเทศ ความเสี่ยงภัยของนักเรียน คือความเสี่ยงภัยต่อความมั่นคงและอนาคตของประเทศ และเป็นความรับผิดชอบ ของสถานศึกษาด้วย จึงต้องตระหนักและมีส่วนสร้างความปลอดภัยจากสาธารณภัยให้แก่นักเรียน

แนวทางการสร้างความปลอดภัยในสถานศึกษาและชุมชนรอบสถานศึกษา

(1) การตั้งคณะกรรมการหรือคณะทำงานเตรียมพร้อมป้องกันภัยพิบัติในโรงเรียน (จังหวัด อำเภอ อปท. ชุมชน หมู่บ้าน ฯลฯ จะมีองค์กรและคณะกรรมการจัดการฯ)

(2) การจัดทำแผนเตรียมการป้องกันสาธารณภัยหรือภัยพิบัติในโรงเรียน (แผน ปภ. ระดับชาติ / ระดับจังหวัด /ระดับ อปท. /แผน ปภ.หน่วยงาน)

(3) การฝึกซ้อมหรือทดสอบแผนเตรียมการป้องกันสาธารณภัยหรือภัยพิบัติในโรงเรียน (แผน ปภ. ทุกระดับ จะมีการทดสอบหรือการฝึกซ้อมแผนฯ)

(4) การสำรวจความเสี่ยง และการจัดหาเครื่องมืออุปกรณ์ในการป้องกันแก้ไขและบรรเทาสาธารณภัยในโรงเรียน (ทุกหน่วยงานปกครองและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง จะมีการดำเนินการ)

(5) การวางแผนเตรียมปัจจัยสี่เพื่อช่วยเหลือตนเอง กลุ่มเป้าหมาย และผู้ประสบภัย

(6) การจัดตั้งระบบการติดต่อสื่อสาร

(7) การพัฒนาทักษะในการกู้ชีพกู้ภัย

(8) การพัฒนาเครือข่ายชุมชน หน่วยงาน เพื่อร่วมป้องกันแก้ไขและบรรเทาภัย

(9) การสำรวจพื้นที่เสี่ยง จุดเสี่ยงภัย จุดอพยพ สำรวจเส้นทาง สำรวจทรัพยากร

ครูและบุคลากรในสถานศึกษา เป็นกลไกสำคัญในการจัดกิจกรรมการจัดการสาธารภัยในโรงเรียน กล่าวโดยสรุป มี 3 กิจกรรม คือ ให้ความรู้ ทักษะ และสร้างวัฒนธรรมความปลอดภัยให้แก่นักเรียน คือ การให้ความรู้ องค์ความรู้ ทักษะการป้องกันตนเองจากภัยพิบัติ การปลูกฝังจิตสำนึกรักความปลอดภัย และมีส่วนร่วมในการป้องกันช่วยเหลือครอบครัว ชุมชน และสังคมให้ปลอดภัยจากสาธารณภัยและอุบัติภัยทั้งปวง โดยการจัดทำแผนการสอน เนื้อหาการเรียนการสอนเกี่ยวกับสาธารณภัย อุบัติภัยในโรงเรียนหรือสถานศึกษา ทุกระดับชั้น และการจัดกิจกรรมทักษะการป้องกันและดูแลตนเองจากสาธารณภัยและอุบัติภัยผ่านทางการฝึกอบรมลูกเสือ อนุกาชาด เนตรนารี และโครงการเยาวชนอาสาสมัครป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย

การพัฒนาระบบความปลอดภัยในสถานศึกษา คือ การเตรียมความพร้อมรับสถานการณ์สาธารณภัยและอุบัติภัย ทั้งที่เกิดจากธรรมชาติ และเกิดจากการกระทำของมนุษย์ ที่อาจจะเกิดขึ้นในสถานศึกษาและนอกสถานศึกษา ซึ่งจะมีผลกระทบต่อความปลอดภัยของนักเรียน นักศึกษา และบุคลากรทางการศึกษาโดยใช้หลักการการบริหารจัดการสาธารณภัย ตามพระราชบัญญัติ ป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย พ.ศ. 2550 ประกอบด้วย 4 ยุทธศาสตร์ คือ 1) ยุทธศาสตร์การป้องกันและลดผลกระทบ ๒) ยุทธศาสตร์การเตรียมความพร้อม 3) ยุทธศาสตร์การบริหารจัดการในภาวะฉุกเฉิน และ 4) ยุทธศาสตร์การจัดการหลังเกิดภัย

การสนับสนุน ช่วยเหลือการป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยในชุมชน หมู่บ้านรอบสถานศึกษาเป็นภารกิจหน้าที่ของสถานศึกษา ต่อชุมชนรอบสถานศึกษาตามที่กำหนดไว้ในแผนการป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยแห่งชาติ พ.ศ. 2553-2557 บทที่ 8 ว่าด้วยบทบาทหน้าที่ของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยตั้งแต่ บุคลากรทางการศึกษาทุกคนสามารถเข้าร่วมเป็นที่ปรึกษาในคณะกรรมการหมู่บ้านชุมชนที่ตนอาศัย และร่วมประชุมปรึกษาให้คำแนะนำ ฝึกสอนอบรมให้แก่คณะกรรมการและกลุ่มเป้าหมายต่างๆ ในชุมชนหมู่บ้านและการเข้าไปมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการสาธารณภัยในชุมชนหมู่บ้าน เช่น การเป็นสถานที่รองรับการอพยพหรือจัดตั้งศูนย์พักพิง ให้ความรู้ทักษะ และร่วมวางแผนและสนับสนุนการเตรียมความพร้อมของชุมชนหมู่บ้าน ฯลฯ (ศูนย์ป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยเขต 15 เชียงราย, 2556 : 13-25)

ด้วยนโยบายที่สำคัญดังกล่าวนี้ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาลำพูน เขต 2 ได้จัดตั้งศูนย์ประสานงานด้านภัยพิบัติของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาลำพูน เขต 2 ขึ้นเมื่อวันที่ 1 ตุลาคม 2555 เพื่อประสานการให้ความช่วยเหลือและแก้ไขปัญหาด้านภัยพิบัติของโรงเรียนในสังกัด ซึ่งได้รับผลกระทบจากปัญหาดังกล่าว ทั้งนี้เพื่อมิให้กระบวนการแก้ไขปัญหาเป็นไปในรูปแบบการตั้งรับอย่างเดียวเท่านั้น และได้ดำเนินโครงการ การดำเนินงานเชิงรุกของศูนย์ประสานงานด้านภัยพิบัติของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาลำพูน เขต 2 ตั้งแต่ปีงบประมาณ พ.ศ 2556 – 2558 โดยการให้ความรู้ในเรื่องการจัดการความเสี่ยงที่จะเกิดขึ้นจากการเกิดภัยพิบัติ การวางแผนเผชิญเหตุ ตลอดจนการจัดการเรียนการสอนด้านภัยพิบัติให้แก่นักเรียนเพื่อเป็นภูมิคุ้มกันในการใช้ชีวิตต่อไปในอนาคต ทั้งนี้ผลการดำเนินงานอย่างต่อเนื่องโดยอาศัยการค้นคว้าและการทดลองปรับเปลี่ยนรูปแบบวิธีดำเนินการ จึงได้สรุปข้อมูลในรูปของรายงานการจัดการภัยพิบัติทางธรรมชาติ

โดยอาศัยชุมชนเป็นฐาน ตามกระบวนการมีส่วนร่วม AIC ของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาลำพูน เขต 2 เพื่อนำไปสู่การดำเนินงานและการแก้ไขปัญหาที่ต่อเนื่องยั่งยืนต่อไป

2.วัตถุประสงค์ทั่วไป

เพื่อรายงานผลการจัดการความเสี่ยงและการจัดการศึกษาด้านภัยพิบัติทางธรรมชาติ ของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาลำพูน เขต 2 ได้แก่ การส่งเสริมให้สถานศึกษา มีมาตรการจัดการความเสี่ยงภัยพิบัติมีการฝึกซ้อมแผนอพยพและการจัดการศึกษาด้านภัยพิบัติ และการส่งเสริมให้สถานศึกษาสร้างเครือข่ายการแลกเปลี่ยนเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน และร่วมบริหารจัดการความเสี่ยงภัยพิบัติ (บ้าน- วัด –ร.ร และองค์กรอื่น)

3.วัตถุประสงค์เฉพาะ

1. เพื่อศึกษารูปแบบที่เหมาะสมในการจัดการภัยพิบัติทางธรรมชาติ ของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาลำพูน เขต 2 ในด้านการจัดการภัยพิบัติทางธรรมชาติภายในสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาและในการส่งเสริมสนับสนุนภารกิจด้านการจัดการภัยพิบัติทางธรรมชาติให้เกิดขึ้นในสถานศึกษา

2. เพื่อศึกษาความพึงพอใจในการจัดกิจกรรมส่งเสริม ให้ความรู้ด้านการจัดการภัยพิบัติทางธรรมชาติให้แก่สถานศึกษาและบุคลากรทางการศึกษา

3. เพื่อศึกษาความต้องการแนวทางสนับสนุนการจัดการด้านภัยพิบัติในสถานศึกษา

4.ขอบเขตการศึกษา

1. ขอบเขตด้านประชากร ประชากรที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ คือ สถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาลำพูน เขต 2 จำนวน 87 โรงเรียน และบุคลากรทางการศึกษาในสังกัด สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาลำพูน เขต 2 จำนวน 89 คน

2. ขอบเขตด้านเนื้อหา เป็นการศึกษา การจัดการภัยพิบัติทางธรรมชาติของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาลำพูน เขต 2 คือ

(1) ผลการจัดการความเสี่ยงและการจัดการศึกษาด้านภัยพิบัติทางธรรมชาติ ของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาลำพูน เขต 2 ที่จัดให้กับสถานศึกษา

(2) ความพึงพอใจในการจัดกิจกรรมส่งเสริมให้ความรู้ด้านการจัดการภัยพิบัติทางธรรมชาติให้แก่สถานศึกษาและบุคลากรทางการศึกษา

(3) ความต้องการแนวทางสนับสนุนการจัดการด้านภัยพิบัติในสถานศึกษา

(4) รูปแบบที่เหมาะสมในการจัดการภัยพิบัติทางธรรมชาติของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาลำพูน เขต 2

5.คำศัพท์เฉพาะ

ภัยพิบัติทางธรรมชาติ (Disaster) หมายถึง ภัยที่เกิดขึ้นโดยธรรมชาติ และส่งผลกระทบหรือสร้าง ความเสียหายต่อชีวิตและทรัพย์สินของคนในสังคมหรือชุมชน โดยชุมชนที่ประสบภัยพิบัติไม่สามารถจัดการกับภัยพิบัติที่ เกิดขึ้นได้ด้วยตนเอง ได้แก่ เช่น น้ำ ท่วม วาตภัย ดินถล่ม ภัยแล้ง ไฟป่า และแผ่นดินไหว เป็นต้น

การจัดการความเสี่ยงพิบัติทางธรรมชาติ หมายถึง การดำเนินการเตรียมความพร้อมหรือสร้างระบบความปลอดภัยเพื่อช่วยลดความเสียหายต่อชีวิตและทรัพย์สินที่เกิดจากภัยพิบัติทางธรรมชาติของบุคลากรทางการศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาลำพูน เขต 2 และผู้บริหาร ครู บุคลากร นักเรียนใน

สถานศึกษาในสังกัด สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาลำพูน เขต 2 ได้แก่ การจัดทำแผนที่เสี่ยงภัย (HAZARD MAP) การจัดทำมาตรการจัดการความเสี่ยงภัยพิบัติทางธรรมชาติแผนฝึกซ้อมอพยพการฝึกซ้อมอพยพ

การจัดการศึกษาด้านภัยพิบัติทางธรรมชาติ หมายถึง การให้ความรู้ องค์ความรู้ ทักษะการป้องกันตนเอง

จากภัยพิบัติ การปลูกฝังจิตสำนึกรักความปลอดภัย และมีส่วนร่วมในการป้องกันช่วยเหลือครอบครัว ชุมชน และสังคมให้ปลอดภัยจากสาธารณภัยและอุบัติภัยทั้งปวง โดยการจัดทำแผนการสอน เนื้อหาการเรียนการสอนเกี่ยวกับสาธารณภัย อุบัติภัยในโรงเรียนหรือสถานศึกษา ทุกระดับชั้น และการจัดกิจกรรมทักษะการป้องกันและดูแลตนเองจากสาธารณภัยและอุบัติภัยผ่านทางการฝึกอบรมลูกเสือ อนุกาชาด เนตรนารี และโครงการเยาวชนอาสาสมัครป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย

การจัดการความเสี่ยงและการจัดการศึกษาด้านภัยพิบัติทางธรรมชาติ หมายถึง การดำเนินการเตรียม

ความพร้อมที่ช่วยลดความเสียหายต่อชีวิตและทรัพย์สินที่เกิดจากภัยพิบัติทางธรรมชาติ ได้แก่ การจัดทำแผนที่พื้นที่เสี่ยงภัย (HAZARD MAP) การจัดทำมาตรการจัดการความเสี่ยงภัยพิบัติ ทางธรรมชาติแผนฝึกซ้อมอพยพการฝึกซ้อมอพยพและการให้ความรู้ องค์ความรู้ ทักษะการป้องกันตนเองจากภัยพิบัติ การปลูกฝังจิตสำนึกรักความปลอดภัย และมีส่วนร่วมในการป้องกันช่วยเหลือครอบครัว ชุมชน และสังคมให้ปลอดภัยจากสาธารณภัยและอุบัติภัยทั้งปวง ไดแก่ การจัดทำแผนการสอน เนื้อหาการเรียนการสอนเกี่ยวกับสาธารณภัยอุบัติภัยและภัยพิบัติทางธรรมชาติ การจัดกิจกรรมทักษะการป้องกันและดูแลตนเองจากสาธารณภัยอุบัติภัยและภัยพิบัติทางธรรมชาติ

การจัดการภัยพิบัติทางธรรมชาติโดยอาศัยชุมชนเป็นฐาน (CBDRM) หมายถึง สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาลำพูน เขต 2 และสถานศึกษาในสังกัด มีการจัดการความเสี่ยงและการจัดการศึกษาด้านภัยพิบัติทางธรรมชาติ โดยมีการสร้างเครือข่ายความร่วมมือกับหน่วยงานต่างๆ ที่อยู่ในพื้นที่ และชุมชนโดยรอบ

กระบวนการมีส่วนร่วม AIC หมายถึง กิจกรรมต่างๆ ของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาลำพูน เขต 2 เพื่อสร้างการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการภัยพิบัติทางธรรมชาติจากสถานศึกษาและบุคลากรในสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาลำพูน เขต 2

แผนที่เสี่ยงภัย(HAZARD MAP) หมายถึงแผนที่ที่แสดงพื้นที่ภายในสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาลำพูน เขต 2 พื้นที่ภายในสถานศึกษา และ พื้นที่ใกล้เคียง ที่อาจจะได้รับผลกระทบจากภัย พิบัติที่เกิดขึ้น ซึ่งในพื้นที่ เสี่ยงภัยจะแสดงให้เห็นถึงพื้นที่อันตราย และ พื้นที่ปลอดภัยรวมถึงเส้นทางอพยพอย่างชัดเจน โดยการจัดทำ แผนที่เสี่ยงภัยนั้น มีวัตถุประสงค์เพื่อ ให้ทุกคนได้เข้าใจถึงพื้นที่เสี่ยงภัยและทรัพยากรต่างๆ ในพื้นที่ เพื่อหลีกเลี่ยง หรือ ลดผลกระทบจากภัยหรือภัยพิบัติ เพื่อช่วยให้ทุกคนในสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาลำพูน เขต 2 และสถานศึกษาเตรียมพร้อมรับมือกับอันตรายที่อาจจะเกิดขึ้น

มาตรการจัดการความเสี่ยงภัยพิบัติทางธรรมชาติ หมายถึง วิธีการที่กำหนดขึ้นเพื่อรับมือกับหรือตอบโต้กับ

สถานการณ์ภัยพิบัติทางธรรมชาติตั้งแต่ก่อนเกิดเหตุขณะเกิดเหตุหลังเกิดเหตุ

แผนฝึกซ้อมอพยพ หมายถึง การวางแผนเตรียมการอพยพผู้คนในพื้นที่ออกไปสู่พื้นที่ปลอดภัยโดยมีการ

กำหนดวิธีการ คณะทำงาน สถานการณ์สมมติและลำดับเหตุการณ์การฝึกซ้อม

การฝึกซ้อมอพยพ หมายถึง กิจกรรมเพื่อฝึกซ้อมตามแผนฝึกซ้อมอพยพที่ได้กำหนดไว้ เพื่อทดสอบ
ประสิทธิภาพของแผนและความเข้าใจที่มีต่อแผนของทุกคน

คู่มือแนวทางการจัดการศึกษาด้านภัยพิบัติ หมายถึง เอกสารที่สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาลำพูน เขต 2 จัดทำขึ้นเพื่อ ให้ข้อมูลแนวทางแก่สถานศึกษาในสังกัดเกี่ยวกับภารกิจที่สถานศึกษาต้องดำเนินการ แนวทางการจัดทำแผนซ้อมอพยพ และการฝึกซ้อมอพยพนักเรียน แนวทางการจัดทำแผนที่เสี่ยงภัย (Hazard Map) แนวทางการจัดการเรียนการสอนเรื่องภัยพิบัติในโรงเรียน

การประชุม เชิงปฏิบัติการ หมายถึง กระบวนการสร้างความรู้ให้กับบุคลากรในสถานศึกษา และบุคลากรในสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาลำพูน เขต 2 เกี่ยวกับการจัดการความเสี่ยงและการจัดการศึกษาด้านภัยพิบัติทางธรรมชาติ โดยใช้วิธีประชุมสัมมนาปฏิบัติการ มีวิทยากรผู้เชี่ยวชาญจากสำนักงานป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยจังหวัดลำพูนเป็นผู้ให้ความรู้ มีกิจกรรมทดสอบก่อน-หลังเรียน และระดมสมองเกี่ยวกับการจัดการความเสี่ยงและการจัดการศึกษาด้านภัยพิบัติทางธรรมชาติ

เอกสารประกอบการประชุมสัมมนาปฏิบัติการและศึกษาดูงาน หมายถึง เอกสารที่ใช้ประกอบกระบวนการสร้างความรู้ให้กับบุคลากรในสถานศึกษา และบุคลากรในสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาลำพูน เขต 2 เกี่ยวกับการจัดการความเสี่ยงและการจัดการศึกษาด้านภัยพิบัติทางธรรมชาติ มีเนื้อหาเกี่ยวกับแนวทางการจัดทำแผนซ้อมอพยพ และการฝึกซ้อมอพยพ แนวทางการจัดทำแผนที่เสี่ยงภัย (Hazard Map) แนวทางการจัดการเรียนการสอนเรื่องภัยพิบัติในโรงเรียน การจัดทำมาตรการ จัดการความเสี่ยงภัยพิบัติ ทางธรรมชาติ
บทบาทและหน้าที่ของบุคลากรในสถานศึกษา และบุคลากรในสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาลำพูน เขต 2

รายงานผลการดำเนินการจัดการความเสี่ยงและการจัดการศึกษาด้านภัยพิบัติทางธรรมชาติของสถานศึกษา หมายถึง เอกสารแสดงผลการดำเนินการเกี่ยวกับ การจัดทำมาตรการจัดการความเสี่ยงภัยพิบัติ เอกสารแสดงรายละเอียดการจัดการเรียนการสอนด้านภัยพิบัติ การจัดแผนการฝึกซ้อมอพยพและการฝึกซ้อมอพยพนักเรียน การจัดทำแผนที่เสี่ยงภัยของสถานศึกษาในสังกัด

เครื่องมือนิเทศ ติดตามและประเมินผลการจัดการความเสี่ยงและการจัดการศึกษาด้านภัยพิบัติทางธรรมชาติของโรงเรียนในสังกัด หมายถึง แบบติดตามการบริหารจัดการความเสี่ยงและการจัดการศึกษาด้านภัยพิบัติของโรงเรียน ที่ได้รับความอนุเคราะห์จากกลุ่มนิเทศ ติดตามและประเมินผลการจัดการศึกษา ออกนิเทศติดตามและประเมินผลการจัดการศึกษาแบบบูรณาการทั้ง 4 ด้าน ได้การบริหารงานวิชาการ การบริหารงานการเงินและสินทรัพย์ งานบริหารทั่วไปและงานส่งเสริมการจัดการศึกษา การบริหารงานบุคคล และผนวกด้านการจัดการความเสี่ยงและการจัดการศึกษาด้านภัยพิบัติทางธรรมชาติของโรงเรียนไว้ด้วย

รูปแบบที่เหมาะสมในการจัดการภัยพิบัติทางธรรมชาติของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาลำพูน เขต 2 หมายถึง วิธีการจัดการภัยพิบัติทางธรรมชาติภายในสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา และในการส่งเสริมสนับสนุนภารกิจด้านการจัดการภัยพิบัติทางธรรมชาติให้เกิดขึ้นในสถานศึกษา ที่มีประสิทธิภาพและยั่งยืน

6.ประโยชนที่ได้รับ

ระดับโรงเรียน

สถานศึกษาที่มีการบริหารจัดการความเสี่ยงภัยพิบัติทางธรรมชาติ สามารถลดความเสี่ยงในความเสียหายที่อาจจะเกิดจากการเผชิญภัยพิบัติทางธรรมชาติ โดยมีความเสียหายน้อยที่สุด หรือไม่มีเลย เนื่องจากสถานการณ์ภัยพิบัติเป็นสิ่งที่อาจเกิดขึ้นได้โดยไม่อาจคาดการณ์ล่วงหน้า หรืออาจเกิดขึ้นโดยสังเกตได้แต่ก็มีความรวดเร็วฉับพลัน ไม่ว่าจะเป็นอุทกภัย วาตภัย อัคคีภัย ดินโคลนถล่ม หรือแผ่นดินไหว ดังนั้นการที่ต้องเผชิญกับเหตุการณ์เหล่านี้ต้องอาศัยสติสัมปชัญญะ พร้อมกับความรอบรู้ในเรื่องการอพยพ การเอาตัวรอดจากสถานกาณณ์ รวมถึงหากได้ฝึกฝนเพื่อเตรียมความพร้อมรับมือกับสถานการณ์ดังกล่าวแล้วก็จะทำให้บุคคลนั้น รักษาชีวิตและทรัพย์สินของตนไว้ได้ และยิ่งหากทุกคนที่อยู่ร่วมกันได้เรียนรู้ไปพร้อมๆ กันอย่างเป็นระบบ มีการฝึกฝนจนชำนาญ ก็จะยิ่งเกิดความปลอดภัยต่อชุมชน และสังคมนั้นมากขึ้นไปด้วย จึงถือได้ว่าเป็นการสร้างลักษณะนิสัย และทักษะในการเตรียมการเผชิญกับสถานการณ์ภัยพิบัติต่างๆ รวมถึงเป็นการฝึกให้ครูและนักเรียน ตลอดจนบุคลากรทางการศึกษาเป็นผู้รู้จักใช้สติและปัญญาในการแก้ไขปัญหาอย่างมีขั้นตอน สามารถนำไปปรับใช้ในชีวิตประจำวันได้อย่างแท้จริง

ระดับเขตพื้นที่การศึกษา

สำนักงานเขตพื้นการศึกษาประถมศึกษาลำพูน เขต 2 เป็นหน่วยงานที่ต้องประสานการดำเนินการในเพื่อรายงานผลการเกิดภัยพิบัติต่อหน่วยงานที่บังคับบัญชาโดยตรง คือ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน และหน่วยงานอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ จังหวัดลำพูน, สำนักงานป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยจังหวัดลำพูน รวมถึงการให้ความช่วยแก่สถานศึกษาที่ประสบภัย ซึ่งที่ผ่านมาการทำงานเป็นไปในเชิงตั้งรับ และมักมีโรงเรียนที่เกิดความเสียหายจากภัยพิบัติทางธรรมชาติซ้ำซาก เนื่องจากขาดการตระหนัก และองค์ความรู้ในการจัดการลดความเสี่ยงจากภัยพิบัติ ทำให้หน่วยงานต้องสูญเสียเวลาในการดำเนินการ ประสานงาน การซ่อมแซมและงบประมาณ อีกทั้งนักเรียนก็ต้องหยุดเรียนเมื่อเกิดภาวะดังกล่าว ดังนั้นนวัตกรรมการจัดการภัยพิบัติทางธรรมชาติแบบมีส่วนร่วมโดยอาศัยชุมชนเป็นฐาน คือการสร้างแนวทางในการจัดการลดความเสี่ยงจากภัยพิบัติจึงทำให้หน่วยงานสามารถลดภาระงาน เวลา และงบประมาณได้เป็นอย่างดี

7. กรอบแนวคิดที่ใช้ในการศึกษา

รายงานการจัดการภัยพิบัติทางธรรมชาติโดยอาศัยชุมชนเป็นฐาน ตามกระบวนการมีส่วนร่วม AIC ของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาลำพูน เขต 2

กระบวนการ AIC

A : Appreciation
(พลังความรักและความชาบซึ้งเข้าใจ)

I : Influence
(พลังความคิด และการมีปฏิสัมพันธ์)

C : Control
(พลังความพยายามและการควบคุมจัดการ)

กระบวนการ CBDRM

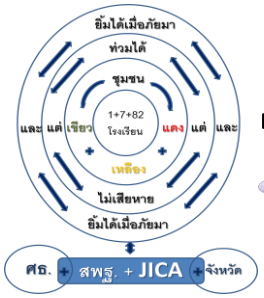

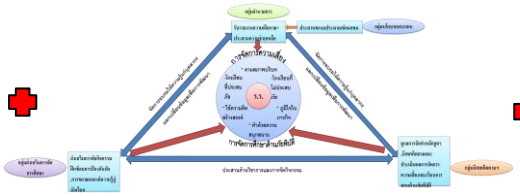

ผลที่ได้

1. ผลการจัดการความเสี่ยงและการจัดการศึกษาด้านภัยพิบัติทางธรรมชาติ ของสถานศึกษา
2. ความพึงพอใจในการจัดกิจกรรมส่งเสริมให้ความรู้ด้านการจัดการภัยพิบัติทางธรรมชาติให้แก่สถานศึกษาและบุคลากรทางการศึกษา
3. ความต้องการ แนวทางสนับสนุนการจัดการด้านภัยพิบัติในสถานศึกษา
4. รูปแบบที่เหมาะสมในการจัดการภัยพิบัติทางธรรมชาติของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาลำพูน เขต 2

บทที่ 2
เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

รายงานการจัดการภัยพิบัติทางธรรมชาติแบบมีส่วนร่วมโดยอาศัยชุมชนเป็นฐานของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาลำพูน เขต 2 ผู้รายงานได้ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

1. แนวคิดเกี่ยวกับการจัดการภัยพิบัติทางธรรมชาติ
2. แนวคิดเกี่ยวกับการจัดการศึกษาด้านภัยพิบัติทางธรรมชาติ
3. แนวคิดเกี่ยวกับการมีส่วนร่วม
4. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

มีรายละเอียดดังนี้

1. แนวคิดเกี่ยวกับการจัดการภัยพิบัติทางธรรมชาติ

การจัดการภัยพิบัติโดยอาศัยชุมชนเป็นฐาน (Community Base Disaster Management) โดย โคพี่ อานัน (Cophy Anan, 1998, อ้างถึงใน บัญชา ธนบุญสมบัติ,2548) จากการศึกษาแนวคิดของนาย โคฟี่ อานัน ผู้วิจัยพบว่ามีสิ่งที่น่าสนใจและสามารถนำมาประยุกต์ใช้ในการวิจัย ดังนี้

ชุมชน หมายถึง กลุ่มบ้านเรือน ที่อยู่อาศัย ตั้งแต่หมู่บ้านขนาดเล็กไปจนถึงเมืองขนาดใหญ่กลุ่มคนที่มีประสบการณ์ หรือความสนใจร่วมกัน หรือกลุ่ม คนที่ประสบภัยพิบัติที่เหมือนๆ กัน กลุ่มคนอาชีพเดียวกัน

การมีส่วนร่วมสำหรับเยาวชน (Community Participation) หมายถึง การที่ชุมชนมีส่วนร่วมรับผิดชอบในทุกขั้นตอนของการทำงานตั้งแต่การวางแผนไปจนกระทั่งการดำเนินการในระดับต่างๆ ร่วมกัน

คือ การจัดการภัยพิบัติที่มุ่งเน้นการมีส่วนร่ว ชุมชนทั้งในด้านร่วมคิด ร่วมทำ และร่วมตัดสินใจ ซึ่งเป็นวิธีการดำเนินงานแบบล่างขึ้นบน

ร่วมคิด = การวางแผน (Bottom – Up Approach)

ร่วมทำ = ใช้คน และ ทรัพยากร สำหรับเยาวชน

ร่วมตัดสินใจ = เลือกทำในสิ่งที่เป็นประโยชน์ต่อชุมชนอย่างแท้จริง

ความสำคัญของการมีส่วนร่วมสำหรับเยาวชน คือ การเปลี่ยนแนวคิด การเตรียมพร้อม การช่วยเหลือ เป็นการบรรเทา ลดความเสี่ยง ลดความล่อแหลม การดำเนินการแบบ Top Down ไม่เหมาะสมกับสถานการณ์ และตอบสนองต่อชุมชนเพียงพอ แต่ไม่สนใจทรัพยากรและบุคลากรในพื้นที่ และบางครั้งยังทำให้เกิดความเสี่ยงและความล่อแหลม เพิ่มขึ้นอีก การป้องกันได้ผลดีที่สุดเมื่อมีความร่วมมือทุกระดับสู่ ท้องถิ่น ภูมิภาค และระดับรัฐบาล การอาศัยชุมชนมีความเหมาะสมกับสภาพความเปลี่ยนแปลง ทั้งการเกิด การสูญเสีย และความรุนแรงของภัยพิบัติ หลักการมีส่วนร่วมอยู่บนพื้นฐานสำหรับเยาวชน ไม่มีใครเข้าใจข้อดีข้อเสีย ปัญหาอุปสรรคและโอกาสสำหรับเยาวชนได้ดีเท่ากับคนในชุมชนและสถานศึกษา ไม่มีใครสนใจและเข้าใจชุทชนมากกว่าคนในชุมชนเองซึ่งเสี่ยงภัย เพื่อการอยู่รอดประชาชนเป็นทรัพยากรมีค่า ต้องส่งเสริมพัฒนาให้ประโยชน์ ต่อประเทศชาติ

ประโยชน์

1) เตือนภัยได้รวดเร็ว
2) คนมีความรู้เกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมของตนเองจึงสามารถบอกได้ว่าจะมีเหตุการณ์ไม่ดีอะไรเกิดขึ้นอีกทั้งมี

ประสบการณ์มากมายในการที่จะจัดการทั้งในด้านการเตรียมพร้อมรับภัย และการปฏิบัติในขณะเกิดเหตุฉุกเฉิน ช่วยให้ชุมชนเข้มแข็ง

3) ไม่ต้องรอความช่วยเหลือจากภายนอกชุมชน

4) ประชากรได้รับความรู้ และทักษะใหม่ๆ นำไปสู่การเสริมสร้างความสามารถในการคิดริเริ่มพัฒนาชุมชน

ของตนเองช่วยลด หรือขจัดความล่อแหลมเสี่ยงภัยสำหรับเยาวชน ซึ่งจะเป็นการลดผลกระทบของภัยพิบัติที่จะเกิดขึ้นในอนาคต

เป้าหมาย

1) ลดความล่อแหลมเสี่ยงภัยสำหรับเยาวชน
2) เพิ่มขีดความสามารถของตนเอง
3) ความสามารถในการจัดการกับภัยต่างๆ
4) ความสามารถในการประเมินความเสี่ยงภัย และการวิเคราะห์ความล่อแหลม
5) ความสามารถในการประเมินความสามารถสำหรับเยาวชนมีความเป็นอยู่ที่ปลอดภัยและการพัฒนาที่

ยั่งยืน

ลักษณะสำคัญ

1) ชุมชนเป็นศูนย์กลางของการจัดการภัยพิบัติ
2) มุ่งใช้กลยุทธ์การเสริมสร้างกำลังความสามารถการใช้ทรัพยากรและการแก้ไขปัญหา
3) ประชาชนมีส่วนร่วมในกิจกรรมที่มีผลต่อการดำรงชีวิตของตนและได้รับประโยชน์จากการมีสิ่งแวดล้อมที่

ดีต่อสุขภาพ

4) ชุมชนเป็นตัวจักรสำคัญในการเสี่ยงจากภัยพิบัติ และเป็นกลุ่มแรกที่ได้รับประโยชน์จากการมีสิ่งแวดล้อม

ที่ดีต่อสุขภาพ

5) เป็นการดำเนินการโดยใช้วิธีการที่หลากหลาย และเกี่ยวข้องกับหลายหน่วยงาน ทั้งในระดับชุมชน ถึง

ระดับชาติ

ภัยพิบัติกับการพัฒนาแบบยั่งยืน

1) การป้องกันไม่เพียงแต่ประหยัดเงินเป็นหมื่นล้านแต่ยังช่วยชีวิตคนเป็นหมื่นๆ คน
2) เงินที่ใช้จ่ายในการแก้ปัญหาและบรรเทาทุกข์จากภัยพิบัติ น่าจะนำไปใช้ในการพัฒนาทั่วถึง และยั่งยืน

แทน และลดความเสี่ยงจากภัยพิบัติ

3) การสร้างวัฒนธรรมให้รู้จักการป้องกันไม่ใช่เรื่องง่าย เพราะค่าใช้จ่ายสูง และเห็นผลในอนาคตยาวไกล

โดยผลดังกล่าวจะมองไม่เห็นเป็นรูปธรรม ทั้งนี้เพราะภัยพิบัติยังไม่ได้เกิดขึ้น

กรอบงาน HYOGO

ในเดือนมกราคม 2548 รัฐบาลจาก 168 ประเทศ ได้เข้าการร่วมประชุมโลกด้านการลดภัยพิบัติ ซึ่งจัดขึ้นที่เมืองโกเบ เฮียวโกะ (HYOGO) ประเทศญี่ปุ่น โดยได้ร่วมกันจัดทำแผนสำหรับปฏิบัติในช่วง 10 ปี เพื่อให้โลกปลอดภัยจากภัยธรรมชาติ

กรอบงาน HYOGO เป็นแผนงานระดับโลกเพื่อความพยายามในการลดความเสี่ยงจากภัยพิบัติในช่วงทศวรรษหน้า เป้าหมายของกรอบงานนี้คือเพื่อลดการสูญเสียชีวิต และทรัพย์สินทาง สังคม เศรษฐกิจ และสิ่งแวดล้อม ของชุมชนและของประเทศจากภัยพิบัติได้อย่างยั่งยืนภายในปี2558

กรอบงาน HYOGO เสนอหลักการที่เป็นแนวทาง สิ่งที่ต้องปฏิบัติตามลำดับความสำคัญ และวิธีการเชิงปฏิบัติเพื่อให้ชุมชนที่อยู่ในความล่อแหลมสามารถอยู่อย่างปลอดภัยจากภัยพิบัติได้เป็นผลสำเร็จสิ่งที่ต้องปฏิบัติตามลำดับความสำคัญ ได้ร่างไว้ใน กรอบงาน HYOGO เพื่อให้แนวทางแก่รัฐ องค์กร และผู้ปฏิบัติทุกระดับ ในการกำหนดแนวทางของตนเองเพื่อการลดความเสี่ยงจากภัยพิบัติ(http://www.unisdr.org/hfa)

สาธารณภัยเป็นเรื่องที่จัดการได้โดยไม่จำเป็นต้องรอให้ ภัยเกิดขึ้นก่อน จากแนวคิดในอดีตที่เคยมุ่งเน้นใน “การจัดการสาธารณภัย (Disaster Management: DM)” เมื่อภัยเกิดขึ้นแล้ว กล่าวคือการจัดการเหตุการณ์ฉุกเฉิน การให้ความช่วยเหลือบรรเทาทุกข์ผู้ประสบภัย หรือการฟื้นฟูสภาพหลังจากภัย มาเป็นการให้ความสำคัญมากขึ้นกับการดำเนินการเชิงรุกโดยการวางแนวทางเพื่อ “การจัดการความเสี่ยงจากสาธารณภัย (Disaster Risk Management: DRM)” ซึ่งเป็นการจัดการกับปัจจัยที่ทำให้เกิดความเสี่ยง ผ่านมาตรการต่าง ๆ ที่จะช่วยทำให้ ผลกระทบที่อาจเกิดมีจากสาธารณภัยให้ลดน้อยลงที่สุดเท่าที่เป็นไปได้ โดยมาตรการ เพื่อจัดการสามารถแบ่งออกเป็นสามระยะสำคัญ ได้แก่ ระยะก่อนเกิดภัย ระยะเกิดภัย และระยะหลังเกิดภัย (กรมป้องกันและบรรเทาสาธารณภัน, 2556 : 40)

โดยสรุป สาธารณภัยเป็นเรื่องที่จัดการได้โดยไม่จำเป็นต้องรอให้ ภัยเกิดขึ้นก่อน การป้องกันไม่เพียงแต่ประหยัดเงินเป็นหมื่นล้านแต่ยังช่วยชีวิตคนเป็นหมื่นๆ คน ซึ่งการจัดการภัยพิบัติโดยอาศัยชุมชนเป็นฐาน (Community Base Disaster Management) การจัดการภัยพิบัติที่มุ่งเน้นการมีส่วนร่วม ชุมชนทั้งในด้านร่วมคิดร่วมทำ และร่วมตัดสินใจ ซึ่งเป็นวิธีการดำเนินงานแบบล่างขึ้นบน และการสร้างวัฒนธรรมให้รู้จักการป้องกันไม่ใช่เรื่องง่าย เพราะค่าใช้จ่ายสูง และเห็นผลในอนาคตยาวไกล โดยผลดังกล่าวอาจจะยังมองไม่เห็นเป็นรูปธรรม ทั้งนี้เพราะภัยพิบัติยังไม่ได้เกิดขึ้น

2. แนวคิดเกี่ยวกับการจัดการศึกษาด้านภัยพิบัติทางธรรมชาติ

ตาม พระราชบัญญัติป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย พ.ศ. 2550 และแผนป้องกันสาธารณภัยแห่งชาติ 2553

2557 กำหนดให้ กระทรวงศึกษาธิการ โดยโรงเรียน และบุคลากรทางการศึกษา คือ การแปลงภารกิจ การจัดการภัยพิบัติทางธรรมชาติหน้าที่ไปสู่การปฏิบัติที่เป็นรูปธรรม และมุ่งผลสัมฤทธิ์ คือการพัฒนาความรู้ กระบวนทัศน์ที่สอดคล้อง และร่วมกันสร้างวัฒนธรรมความปลอดภัยให้เกิดขึ้นเพื่อความยั่งยืนของการจัดการ รวมทั้งทำการปกป้องคุ้มครองนักเรียนนักศึกษาในความรับผิดชอบระหว่างการศึกษาให้รอดพ้นจากสาธารณภัยต่างๆ โดยยึดแนวคิด ดังนี้ ไม่มีที่ใด ไม่มีภัย นักเรียน คือ ทรัพยากรบุคคลที่สำคัญและเป็นกำลัง เป็นอนาคตของประเทศ ความ

เสี่ยงภัยของนักเรียน คือความเสี่ยงภัยต่อความมั่นคงและอนาคตของประเทศ และเป็นความรับผิดชอบ ของสถานศึกษาด้วย จึงต้องตระหนักและมีส่วนสร้างความปลอดภัยจากสาธารณภัยให้แก่นักเรียน (ศูนย์ป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยเขต 15 เชียงราย, 2556 : 13-25)

บทบาทหน้าที่ของโรงเรียนและครู นักเรียนในการดำเนินการจัดการด้านภัยพิบัติ

โรงเรียน

นอกจากการจัดการศึกษาแล้ว โรงเรียนยังมีหน้าที่เกี่ยวกับการป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย ซึ่งถูกกำหนดและเป็นไปตามพระราชบัญญัติป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย พ.ศ. 2550 และแผนป้องกันสาธารณภัยแห่งชาติ 2883 – 2557 (พรบ.และแผนฯ ดังกล่าวเป็นกรอบและทิศทางให้หน่วยงานทุกภาคส่วน รวมถึงโรงเรียนตั้งแต่ระดับท้องถิ่นจนถึงระดับประเทศ สามารถปฏิบัติงานด้านการป้องกันและแก้ไขสาธารณภัยร่วมกันได้อย่างเป็นระบบ แบบบูรณาการ มีทิศทางเดียวกันและเสริมกำลังกัน โดยกำหนดกรอบยุทธศาสตร์ไว้ครอบคลุม ตั้งแต่ระยะก่อนเกิดภัย ระยะเกิดภัย และระยะหลังเกิดภัย อย่างชัดเจนสำหรับสาธารณภัยทุกประเภท ทั้งภัยธรรมชาติ ภัยที่เกิดจากมนุษย์ และภัยที่เกี่ยวกับความมั่นคง) ประกอบด้วย

1) พัฒนาหลักสูตรการเรียนการสอนเกี่ยวกับการป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยทุกระดับชั้น จัดทำคู่มือ เอกสาร และสนับสนุนการวิจัยด้านการเรียนการสอนเพื่อสนับสนุนการป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย

2) พัฒนาหน่วยงานการศึกษาให้มีบทบาทในการช่วยเหลือสนับสนุนการป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย

3) สนับสนุน เผยแพร่ ให้ความรู้แก่ลูกเสือ อนุกาชาด เนตรนารี นิสิต นักศึกษาให้เข้ามามีบทบาทและมีส่วนร่วมในการช่วยเหลือสนับสนุนการป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย

4) ให้ความรู้นักเรียน นักศึกษา ให้มีบทบาทในการช่วยเหลือสนับสนุนการป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย

5) เผยแพร่ให้ความรู้แก่ประชาชน ชุมชน เกี่ยวกับการป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย

6) สนับสนุนบุคลากรด้านการศึกษา และจัดให้มีการศึกษาในพื้นที่รองรับการอพยพประชาชนตามความจำเป็น

7) ให้การสนับสนุนอุปกรณ์การเรียนแก่ครอบครัวที่ประสบภัย

8) ดำเนินการซ่อมแซม แก้ไข ดัดแปลงอาคารเรียนที่ชำรุดเสียหายให้อยู่ในสภาพใช้การได้ในระยะแรก รวมทั้งจัดอุปกรณ์การเรียนการสอนเพื่อให้สามารถดำเนินการต่อไปได้

9) สนับสนุนให้ความรู้ด้านอาชีพแก่ครัวเรือนที่ประสบภัย

ดังนั้น หน้าที่ของกระทรวงศึกษาธิการ โดยโรงเรียน และบุคลากรทางการศึกษา คือ การแปลงภารกิจหน้าที่เหล่านี้ไปสู่การปฏิบัติที่เป็นรูปธรรม และมุ่งผลสัมฤทธิ์ คือการพัฒนาความรู้ กระบวนทัศน์ที่สอดคล้อง และร่วมกันสร้างวัฒนธรรมความปลอดภัยให้เกิดขึ้นเพื่อความยั่งยืนของการจัดการ รวมทั้งทำการปกป้องคุ้มครองนักเรียนนักศึกษาในความรับผิดชอบระหว่างการศึกษาให้รอดพ้นจากสาธารณภัยต่างๆ โดยยึดแนวคิด ดังนี้

- ไม่มีที่ใด ไม่มีภัย
- นักเรียน คือ ทรัพยากรบุคคลที่สำคัญและเป็นกำลัง เป็นอนาคตของประเทศ

- ความเสี่ยงภัยของนักเรียน คือความเสี่ยงภัยต่อความมั่นคงและอนาคตของประเทศ และเป็นความรับผิดชอบของสถานศึกษาด้วย จึงต้องตระหนักและมีส่วนสร้างความปลอดภัยจา กสาธารณภัยให้แก่นักเรียน

แนวทางการสร้างความปลอดภัยในสถานศึกษาและชุมชนรอบสถานศึกษา

1) การตั้งคณะกรรมการหรือคณะทำงานเตรียมพร้อมป้องกันภัยพิบัติในโรงเรียน (จังหวัด อำเภอ อปท.
ชุมชน หมู่บ้าน ฯลฯ จะมีองค์กรและคณะกรรมการจัดการฯ)

2) การจัดทำแผนเตรียมการป้องกันสาธารณภัยหรือภัยพิบัติในโรงเรียน (แผน ปภ. ระดับชาติ / ระดับ
จังหวัด /ระดับ อปท. /แผน ปภ.หน่วยงาน)

3) การฝึกซ้อมหรือทดสอบแผนเตรียมการป้องกันสาธารณภัยหรือภัยพิบัติในโรงเรียน (แผน ปภ. ทุd
ระดับ จะมีการทดสอบหรือการฝึกซ้อมแผนฯ)

4) การสำรวจความเสี่ยง และการจัดหาเครื่องมืออุปกรณ์ในการป้องกันแก้ไขและบรรเทาสาธารณภัยใน
โรงเรียน (ทุกหน่วยงานปกครองและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง จะมีการดำเนินการ)

5) การวางแผนเตรียมปัจจัยสี่เพื่อช่วยเหลือตนเอง กลุ่มเป้าหมาย และผู้ประสบภัย

6) การจัดตั้งระบบการติดต่อสื่อสาร

7) การพัฒนาทักษะในการกู้ชีพกู้ภัย

8) การพัฒนาเครือข่ายชุมชน หน่วยงาน เพื่อร่วมป้องกันแก้ไขและบรรเทาภัย

9) การสำรวจพื้นที่เสี่ยง จุดเสี่ยงภัย จุดอพยพ สำรวจเส้นทาง สำรวจทรัพยากร

ครู และบุคลากรในสถานศึกษา

ครูและบุคลากรในสถานศึกษา เป็นกลไกสำคัญในการจัดกิจกรรมการจัดการสาธารภัยในโรงเรียน
กล่าวโดยสรุป มี 3 กิจกรรม คือ

1) ให้ความรู้ ทักษะ และสร้างวัฒนธรรมความปลอดภัยให้แก่นักเรียน

2) การพัฒนาระบบความปลอดภัยในสถานศึกษา

3) การสนับสนุน ช่วยเหลือการป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยในชุมชน หมู่บ้านรอบสถานศึกษา

การให้ความรู้ ทักษะ และสร้างวัฒนธรรมความปลอดภัยให้แก่นักเรียน

คือ การให้ความรู้ องค์ความรู้ ทักษะการป้องกันตนเองจากภัยพิบัติ การปลูกฝังจิตสำนึกรักความปลอดภัย และมีส่วนร่วมในการป้องกันช่วยเหลือครอบครัว ชุมชน และสังคมให้ปลอดภัยจากสาธารณภัยและอุบัติภัยทั้งปวง
โดยการจัดทำแผนการสอน เนื้อหาการเรียนการสอนเกี่ยวกับสาธารณภัย อุบัติภัยในโรงเรียนหรือสถานศึกษา ทุกระดับชั้น
และการจัดกิจกรรมทักษะการป้องกันและดูแลตนเองจากสาธารณภัยและอุบัติภัยผ่านทางการฝึกอบรมลูกเสือ อนุกาชาด เนตรนารี และโครงการเยาวชนอาสาสมัครป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย

การพัฒนาระบบความปลอดภัยในสถานศึกษา

คือ การเตรียมความพร้อมรับสถานการณ์สาธารณภัยและอุบัติภัย ทั้งที่เกิดจากธรรมชาติ และเกิดจากการกระทำของมนุษย์ ที่อาจจะเกิดขึ้นในสถานศึกษาและนอกสถานศึกษา ซึ่งจะมีผลกระทบต่อความปลอดภัยของนักเรียน นักศึกษา และบุคลากรทางการศึกษา

โดยใช้หลักการ การบริหารจัดการสาธารณภัย ตามพระราชบัญญัติ ป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย พ.ศ. 2550 ประกอบด้วย 4 ยุทธศาสตร์ คือ 1) ยุทธศาสตร์การป้องกันและลดผลกระทบ ๒) ยุทธศาสตร์การเตรียมความพร้อม 3) ยุทธศาสตร์การบริหารจัดการในภาวะฉุกเฉิน และ 4) ยุทธศาสตร์การจัดการหลังเกิดภัย

การสนับสนุน ช่วยเหลือการป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยในชุมชน หมู่บ้านรอบสถานศึกษา

เป็นภารกิจหน้าที่ของสถานศึกษา ต่อชุมชนรอบสถานศึกษาตามที่กำหนดไว้ในแผนการป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยแห่งชาติ พ.ศ. 2553-2557 บทที่ 8 ว่าด้วยบทบาทหน้าที่ของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย

ตั้งแต่ บุคลากรทางการศึกษาทุกคนสามารถเข้าร่วมเป็นที่ปรึกษาในคณะกรรมการหมู่บ้านชุมชนที่ตนอาศัย และร่วมประชุมปรึกษาให้คำแนะนำ ฝึกสอนอบรมให้แก่คณะกรรมการและกลุ่มเป้าหมายต่างๆ ในชุมชนหมู่บ้าน
และการเข้าไปมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการสาธารณภัยในชุมชนหมู่บ้าน เช่น การเป็นสถานที่รองรับการอพยพหรือจัดตั้งศูนย์พักพิง ให้ความรู้ทักษะ และร่วมวางแผนและสนับสนุนการเตรียมความพร้อมของชุมชนหมู่บ้าน ฯลฯ

3. แนวคิดเกี่ยวกับการมีส่วนร่วม

นิรันดร์ จงวุฒิเวศย์ (2527, หน้า 183) กล่าวว่าการมีส่วนร่วม หมายถึง การเกี่ยวข้องทางด้านจิตใจ และ
อารมณ์ (mental and emotional involvement) ของบุคคลหนึ่งในสถานการณ์กลุ่ม (group situation) ซึ่งผลของการเกี่ยวข้องดังกล่าวเป็นเหตุเร้าใจให้กระทำการให้ (contribution) บรรลุจุดมุ่งหมายของกลุ่มนั้น กับทั้งทำให้เกิดความรู้สึกร่วมรับผิดชอบกับกลุ่มดังกล่าวด้วย

สายพิณ ทับล้อม (2539, หน้า 9) ได้กล่าวถึงการมีส่วนร่วมว่า หมายถึง การที่บุคคลหรือกลุ่มคน ได้มีโอกาสแสดงความรับผิดชอบ หรือแสดงพฤติกรรมที่เกี่ยวข้องในโครงการหรืองานบางอย่าง ทั้งในระบบของการแสดงความคิดเห็น พิจารณาตัดสินใจ การวางแผน การร่วมปฏิบัติงาน การติดตามผลและการร่วมรับผิดชอบ ในกิจกรรมหรือโครงการนั้นๆ และลักษณะการมีส่วนร่วมนั้นจะมากหรือน้อยแตกต่างกันไป ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับปัจจัยลักษณะพื้นฐานของบุคลากร กลุ่มบุคคลอันได้แก่ ความสยใจประโยชน์ที่ได้รับ โอกาส เวลา และกิจกรรมหรือโครงการที่จัดนั้น ต้องสอดคล้องกับความต้องการของชุมชน หรือสถานการณ์ในขณะนั้น

ภิญโญ ภูศรี (2535, หน้า 19) สรุปการมีส่วนร่วม หมายถึง การที่นักพัฒนาได้เปิดโอกาสทำการส่งเสริม ชักนำ และสนับสนุน ให้ประชาชนในท้องถิ่นทั้งในรูปส่วนบุคคล กลุ่มคน ชมรม สมาคม และองค์การรูปต่างๆ ได้เข้ามามีส่วนร่วมในการกำหนด หลัก วิธีการ ขั้นตอนในการแก้ไข พิจารณาตัดสินใจ จัดสรรทรัพยากรประสานงาน และร่วมมือในการปฏิบัติตามแผนโดยสมัครใจ อันจะนำมาซึ่งการได้แก้ไขปัญหา และความเป็นอยู่ที่ดีขึ้นของประชาชนนั้นเอง

ชูชาติ พ่วงสมจิตร์ (2540, หน้า 12) ให้ความหมายการมีส่วนร่วมว่า หมายถึง การเปิดโอกาสให้ประชาชน เข้ามามีส่วนตัดสินใจในกิจการใดๆ ที่มีผลกระทบถึงประชาชน

โดยสรุป การมีส่วนร่วม หมายถึง การเปิดโอกาสให้ประชาชน หรือชุมชนอข้ามามีส่วนร่วมตัดสินใจในกิจการใดๆ ที่มีผลกระทบถึงประชาชน เพื่อให้บรรลุตามวัตถุประสงค์และสอดคล้องกับความต้องการของชุมชนนั้นๆ

ประเภทรูปแบบของการมีส่วนร่วม

โคเฮน และอัพฮอฟ์ (อ้างถึงใน ชูชาติ พ่วงสมจิตร์, 2540, หน้า 22) มองการมีส่วนร่วมว่ามี 3 มิติ ได้แก่ มีส่วนในเรื่องอะไร ใคร ที่จะเข้ามามีส่วนร่วมและมีส่วนร่วมด้วย วิธีการอย่างไร จากแนวคิ ดังกล่าวแสดงให้เห็นว่า การแบ่งประเภทการมีส่วนร่วม จะต้องให้เกณฑ์หลักถึง 3 เกณฑ์

ไพโรจน์ สุขสัมฤทธิ์ (กัญญารัตน์ อินตายวง. 2543 : 11 ; อ้างอิงมาจาก ไพโรจน์ สุขสัมฤทธิ์. 2531 : 26 – 27) ได้อธิบายถึง ลักษณะการมีส่วนร่วมของประชาชนได้ 2 ลักษณะ คือ

1. การมีส่วนร่วมอย่างแท้จริง เป็นการโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในโครงการตั้งแต่เริ่มแรกจนจบ

โครงการ เริ่มตั้งแต่เริ่มทำการศึกษาค้าหาปัญหา การร่วมคิดหาวิธีการแก้ปัญหา ร่วมวางนโยบาย แผนงานโครงการ ร่วมตัดสินใจหรือใช้ทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัดให้เกิดประโยชน์ต่อชุมชน ร่วมปฏิบัติตามนโยบายหรือแผนงานโครงการให้บรรลุตามที่กำหนดเอาไว้และร่วมควบคุมติดตามประเมินผล

2. การมีส่วนร่วมที่ไม่แท้จริง เป็นการเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมเพียงบางส่วนโดยเฉพาะเข้า

ร่วมการปฏิบัติตามโครงการที่ได้มีกำหนดเอาไว้

เทคนิคกระบวนการวางแผนแบบมีส่วนร่วม : Appreciation – Influence – Control (A-I-C)

เทคนิคกระบวนการวางแผนแบบมีส่วนร่วมหรือกระบวนการ AIC (Appreciation Influence Control) เป็นเทคนิค หรือแนวทางที่จะส่งเสริมให้สมาชิกองค์กรมาร่วมกันเรียนรู้ในกิจกรรม เพื่อส่งเสริมการทำงานและพัฒนาร่วมกัน เทคนิคในการประชุมเพื่อระดมความคิดในการพัฒนาหมู่บ้าน กระบวนการ AIC โดยที่ A ย่อมาจาก Appreciation, I ย่อมาจาก Influence และ C ย่อมาจาก Control โดยนางทูริด ซาโต้ และนายวิลเลี่ยม สมิธ ร่วมกับสมาคมพัฒนาประชากรและชุมชนและสถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทยได้ นำมาทดลองและเผยแพรในประเทศไทย ร่วมกับสถาบันพัฒนาประชากรและชุมชน และกองฝึกอบรม กรมการพัฒนาชุมชน ได้นำแนวคิดนี้ไปดัดแปลงและฝึกปฏิบัติในการประชุมเพื่อระดมความคิดในการพัฒนาระดับหมู่บ้านและตำบล (อรพินท์ สพโชคชัย.2537 : 4-5)

สมพันธ์ เตชะอธิก และคณะ (2540, หน้า43-44) กล่าวว่า กระบวนการ AIC เป็นการเรียนรู้กระบวนการระดมพลังสร้างสรรค์ที่เอื้อให้เกิดการะดมความคิดเห็น ในการกำหนดทิศทางของการพัฒนา พลังสร้างสรรค์ที่มีอยู่ในบุคคล กลุ่มคน องค์กรชุมชน และสังคมที่สำคัญและเป็นประโยชน์ต่อชุมชนสังคม ได้แก่

1) พลังความรักและความซาบซึ้งเข้าใจ (Appreciation)

2) พลังความคิด และการมีปฏิสัมพันธ์ (Influence)

3) พลังความพยายาม และการควบคุมจัดการ (Control)

กระบวนการ AIC เป็นการประชุมที่ก่อให้เกิดการทำงานร่วมกันเพื่อจัดทำแผน โดยเป็นวิธีการที่เปิดโอกาสให้ผู้เข้าร่วมประชุมได้มีเวทีพูดคุย แลกเปลี่ยนความรู้ประสบการณ์ นำเสนอข้อมูลข่าวสารที่จะทำให้เกิดความเข้าใจถึงสภาพปัญหา ความต้องการ ข้อจำกัด และศักยภาพ ของผู้ที่เกี่ยวข้องต่าง ๆ เป็นกระบวนการช่วยให้มีการระดมพลังสมองในการศึกษาวิเคราะห์ พัฒนาทางเลือก เพื่อใช้ในการแก้ปัญหาและพัฒนาเกิดการตัดสินใจร่วมกัน เกิดพลังของการสร้างสรรค์และรับผิดชอบต่อการพัฒนาชุมชน ท้องถิ่น เพราะกระบวนการ AIC มีขั้นตอนสำคัญคือ

1) ขั้นตอนการสร้างความรู้ (Appreciation : A) คือขั้นตอนการเรียนรู้และแลกเปลี่ยนประสบการณ์ ขั้นตอนนี้จะเปิดโอกาสให้ผู้เข้าร่วมประชุมทุกคน แสดงความคิดเห็นรับฟัง และหาข้อสรุปร่วมกันอย่างสร้างสรรค์เป็นประชาธิปไตย ยอมรับในความคิดเห็นของเพื่อนสมาชิก โดยใช้การวาดรูปเป็นสื่อในการแสดงความคิดเห็น และแบ่งเป็น 2 ส่วน

A1 : การวิเคราะห์สภาพการของหมู่บ้าน ชุมชน หรือตำบลในปัจจุบัน

A2 : การกำหนดอนาคตหรือวิสัยทัศน์ อันเป็นภาพพึงประสงค์ในการพัฒนาว่าต้องการอย่างไร โดยการวาดภาพมีความสำคัญคือ

1) การวาดภาพ จะช่วยให้ผู้เข้าร่วมประชุมชมสามารถสร้างจิตนาการคิด วิเคราะห์ จนสรุปมาเป็นภาพ และช่วยให้ผู้ไม่ถนัดในการเขียนสามารถสื่อความหมายได้

2) ช่วยกระตุ้นให้ผู้เข้าร่วมประชุมคิดและพูด เพื่ออธิบายภาพ ซึ่งตนเองวาด นอกจากนี้ยังเปิดโอกาสให้ผู้เข้าร่วมประชุมอื่น ๆ ได้ซักถามข้อมูลจากภาพ เป็นการเปิดโอกาสให้มีการพูดคุย แลกเปลี่ยนและกระตุ้นให้คนที่ไม่กล้าพูดให้มีโอกาสพูดหรือนำเสนอ

3) การรวมภาพของแต่ละบุคคล เพื่อเป็นภาพรวมของกลุ่มจะช่วยให้มีความง่ายต่อการรวบรวมแนวคิดของผู้เข้าร่วมประชุม และสร้างความรู้สึกเป็นเจ้าของภาพ (ความคิด)และมีส่วนร่วมในการสร้างภาพพึงประสงค์ของกลุ่ม

4) จะช่วยเสริมสร้างบรรยากาศประชุมให้มีความสุขเป็นกันเอง ในบางครั้ง ผู้เข้าร่วมประชุมมักมองว่าการวาดภาพเป็นกิจกรรมสำหรับเด็ก ดังนั้น วิทยากรกระบวนการจำเป็น ต้องสร้างความเข้าใจและนำเกมต่าง ๆ เกี่ยวกับการวางแผน การละลายพฤติกรรมกลุ่มหรือการวาดภาพเพื่อแนะนำตนเอง หรือวาดภาพ สิ่งที่ตนเองชอบ ไม่ชอบ มาใช้อุ่นเครื่องเพื่อเป็นการเตรียมความพร้อมของผู้เข้าร่วมประชุม

2) ขั้นตอนการสร้างแนวทางการพัฒนา (Influence : I) คือขั้นตอนการหาวิธีและเสนอทางเลือกในการพัฒนา ตามที่ได้สร้างภาพพึงประสงค์หรือที่ได้ช่วยกันกำหนดวิสัยทัศน์ไว้ (A2)Mahasarakham University 46 เป็นขั้นตอนที่จะต้องช่วยกันหามาตรการ วิธีการและค้นหาเหตุผล เพื่อกำหนดทางเลือกในการพัฒนากำหนดเป้าหมาย กำหนดกิจกรรม และจัดลำดับความสำคัญของกิจกรรม โครงการ แบ่งเป็น 2 ช่วง คือ

I1 : การคิดกิจกรรมโครงการที่จะทำให้บรรลุวัตถุประสงค์ ตามภาพพึงประสงค์

I2 : การจัดลำดับความสำคัญของกิจกรรม/โครงการ โดย

1) กิจกรรมหรือโครงการที่หมู่บ้าน ชุมชน ท้องถิ่นทำเองได้เลย

2) กิจกรรมหรือโครงการที่บางส่วนต้องการความร่วมมือ หรือการสนับสนุนจากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น หรือหน่วยงานที่ร่วมทำงานสนับสนุนอยู่

3) กิจกรรมโครงการที่หมู่บ้าน ชุมชน หรือตำบลที่ไม่สามารถดำเนินการเองได้ ต้องขอความร่วมมือ เช่น การดำเนินการจากแหล่งอื่น ทั้งภาครัฐและเอกชน

3) ขั้นตอนการสร้างแนวทางปฏิบัติ (Control : C) คือ ยอมรับและทำงานร่วมกันโดยนำเอาโครงการหรือกิจกรรมต่าง ๆ มาสู่การปฏิบัติ และจัดกลุ่มผู้ดำเนินการ ซึ่งจะรับผิดชอบโครงการ โดยขั้นตอนกิจกรรม ประกอบด้วย

C1 : การแบ่งความรับผิดชอบ

C2 : การตกลงในรายละเอียดของโครงการ นอกจากนี้ผลลัพธ์ที่ได้จากการประชุม คือ

1) รายชื่อกิจกรรม หรือโครงการที่กลุ่ม องค์กรหรือชุมชนดำเนินการได้เอง ภายใต้ความรับผิดชอบ และเป็นแผนการปฏิบัติของหมู่บ้าน/ชุมชน

2) กิจกรรม/โครงการที่ชุมชน หรือองค์กรชุมชนเสนอขอรับการส่งเสริมสนับสนุนจากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และหน่วยงานภาครัฐที่ทำงานหรือสนับสนุนชุมชน

3) รายชื่อกิจกรรมโครงการที่หมู่บ้านต้องแสวงหาทรัพยากรและประสานความร่วมมือจากภาคี ทั้งจากภาครัฐหรือองค์กรพัฒนาเอกชน เป็นต้น

4. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ชนินทร สุขเจริญ, 2551 ได้ศึกษาการพัฒนาโปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนเพื่อเสริมสร้างมโนธรรม
สำนึกเกี่ยวกับภัยพิบัติทางธรรมชาติ สำหรับเยาวชนที่อาศัยอยู่บนเกาะบริเวณอ่าวไทย พบว่า 1) เยาวชนมีความต้องการการเรียนรู้วาตภัย ธรณีพิบัติ อุทกภัย 2) แผนการเรียนรู้เพื่อเสริมสร้างมโนธรรมสำนึกเกี่ยวกับภัยพิบัติทางธรรมชาติ สำหรับเยาวชนที่อาศัยอยู่บนเกาะบริเวณอ่าวไทย แบ่งออกเป็น 10 หน่วยการเรียนรู้ คือ สภาวะโลกร้อน ประเภท สาเหตุ การบวนการเกิดภัยพิบัติทางธรรมชาติ วงจรการจัดการภัยพิบัติทางธรรมชาติ วิธีการเฝ้าระวัง การปฐมพยาบาล การดำรงชีวิตหลังภัยพิบัติ ปฏิบัติการสำรวจ การฝึกปฏิบัติทำแผนผัง การทำปฏิทินฤดูกาล แผนภูมิต้นไม้การอนุรักษ์ป้องกัน ฟื้นฟู ธรรมชาติ และการอนุรักษ์ทรัพยากรชายฝั่ง 3) โปรแกรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนที่พัฒนาขึ้น เสริมสร้างความรู้ ทัศนคติ พฤติกรรมและมโนธรรมสำนึกให้กับผู้ร่วมทดลองในระดับมากถึงมากที่สุด 4) ปัจจัยส่งเสริมโปรแกรมที่พัฒนาขึ้น คือองค์ประกอบของโปรแกรม อุปสรรค คือ ประเภทภัยพิบัติทางธรรมชาติ ระยะเวลาในการปฏิบัติการ ความเชื่อที่ผิดของคนในชุมชนเกี่ยวกับการท่องเที่ยว และสภาพภูมิอากาศ ส่วนปัญหา คือ แหล่งการเรียนรู้ สื่อการเรียนรู้ และสถานที่ทำการทดลอง

บทที่ 3

วิธีดำเนินการ

การรายงานการจัดการภัยพิบัติทางธรรมชาติโดยอาศัยชุมชนเป็นฐาน ตามกระบวนการมีส่วนร่วม AIC ของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาลำพูน เขต 2 ผู้รายงานได้ดำเนินการ ตามกระบวนการ มีส่วนร่วม AIC โดยการสร้างกิจกรรมที่บรรจุไว้ในการดำเนินโครงการการจัดการด้านภัยพิบัติทางธรรมชาติ ตั้งแต่ปี 2556 – 2557

ประชากรที่ใช้ในการศึกษา

ประชากรที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ คือ สถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาลำพูน เขต 2 จำนวน 87 โรงเรียน และบุคลากรทางการศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาลำพูน เขต 2 จำนวน 89 คน

1. วิธีดำเนินการ

ในการจัดทำโครงการ มีการศึกษาเอกสาร หลักการ แนวคิด ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องจากบทที่ 2 และจากประสบการณ์เข้ารับการฝึกอบรมที่เกี่ยวกับการจัดการด้านภัยพิบัติทางธรรมชาติ จึงได้กำหนดวิธีการดำเนินการตามกระบวนการ AIC ดังนี้

กระบวนการ A : Appreciation (พลังความรักและความซาบซึ้งเข้าใจ) ในกระบวนการนี้เป็นการสร้างองค์ความรู้ สร้างการร่วมมือในเบื้องต้น เกี่ยวกับการจัดการภัยพิบัติทางธรรมชาติ ให้กับบุคลากรทั้งในสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาและในสถานศึกษา ซึ่งเป็นการพัฒนาควบคู่กันไปเพื่อให้ทุกฝ่ายให้เห็นความสำคัญของการลดความสูญเสีย เกิดความตระหนักในการรับมือกับภัยพิบัติทางธรรมชาติอย่างเป็นระบบ มีกิจกรรมดังนี้

(1) แต่งตั้งคณะกรรมการดำเนินงาน(ก่อนเกิด ขณะเกิด และหลังเกิด ภัย)

(2) แต่งตั้งคณะกรรมการกำกับติดตามการดำเนินงานด้านภัยพิบัติของโรงเรียน , คณะกรรมการดำเนินการ
จัดการประชุม, คณะกรรมการดำเนินการจัดการศึกษาดูงาน

(3) หาข้อมูลและจัดทำ(ร่าง)หลักสูตรการจัดการศึกษาด้านภัยพิบัติ และมาตรการการจัดการความเสี่ยงภัยพิบัติ จัดทำคู่มือแนวทางการจัดการศึกษาด้านภัยพิบัติ เอกสารประกอบการประชุมเชิงปฏิบัติการ เอกสารถอดประสบการณ์การจัดซ้อมอพยพ การจัดทำวิดีโอสาธิตการซ้อมอพยพ ทั้งนี้ในการจัดทำเครื่องมือในการให้ความรู้ดังกล่าวมีวิธีการดังนี้

(3.1) สำรวจข้อมูลเบื้องต้นด้านสภาพข้อเท็จจริงของโรงเรียนเกี่ยวกับการเกิดปัญหาเกิดภัยพิบัติทางธรรมชาติ และพื้นฐานความรู้เกี่ยวกับการจัดการภัยพิบัติทางธรรมชาติ

(3.2) ศึกษาองค์ความรู้เกี่ยวกับการจัดการภัยพิบัติทางธรรมชาติจากเอกสาร งานวิชาการ ผู้เชียวชาญจากสำนักงานป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย

(4) ประชุมเชิงปฏิบัติการดังนี้

(4.1) ประชุมโรงเรียนแกนนำเครือข่ายสถานศึกษา

(4.2) ประชุมเชิงปฏิบัติการทุกโรงเรียนเพื่อสร้างองค์ความรู้ เกี่ยวกับมาตรการการจัดการความเสี่ยง การจัดการเรียนการสอนด้านภัยพิบัติทางธรรมชาติ และดำเนินการเป็นศูนย์อพยพ/ให้ความช่วยเหลือด้านภัยพิบัติ จำนวน 1 ครั้ง

(4.3) ประชุมเชิงปฏิบัติการบุคลากรภายในสพป.ลำพูน เขต 2 และจัดทำแผนเผชิญเหตุ แผนที่พื้นที่เสี่ยงภัย (Hazard map) แผนอพยพ

(5) จัดการประชุมสัมมนา และการศึกษาดูงาน

(6) ดำเนินการให้ความช่วยเหลือเบื้องต้นแก่นักเรียนที่ประสบเหตุการณ์ภัยพิบัติทางธรรมชาติ

กระบวนการ I : Influence (พลังความคิด และการมีปฏิสัมพันธ์) ในกระบวนการนี้เป็นกิจกรรมเพื่อมุ่งเน้นการสื่อสารองค์ความรู้แบบ 2 ทิศทาง มีการแลกเปลี่ยนแนวคิด ความต้องการ ความคาดหวังเพื่อนำพลังความคิดที่ได้ไปพัฒนาการดำเนินงาน มีกิจกรรมดังนี้

(1) ระดมสมองถึงวิธีการรับมือ การบริหารจัดการ การเรียนการสอนเกี่ยวกับภัยพิบัติทางธรรมชาติ

(2) ออกกำกับติดตาม การดำเนินงานด้านภัยพิบัติของ โรงเรียนโดยได้รับความร่วมมือจากกลุ่มนิเทศติดตามและประเมินผลการจัดการศึกษา ดำเนินการนิเทศติดตามฯ แบบบูรณาการ

(3) คัดเลือกโรงเรียนที่ผลดำเนินการการเรียนการสอนด้านภัยพิบัติอย่างเป็นรูปธรรมเพื่อมอบเกียรติบัตรและงบประมาณสนับสนุน และคัดเลือกโรงเรียนแกนนำศูนย์เครือข่ายสถานศึกษาด้านการจัดการภัยพิบัติ

(3) ประสานขอรับการสนับสนุนงบประมาณในการซ่อมแซมโรงเรียนที่ประสบภัย

(4) ให้สถานศึกษารายงานผลการดำเนินงานมายังสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา เขต 2

(5) ประเมินผลและถอดบทเรียนภัยพิบัติที่เกิดขึ้น ผลการดำเนินงานในภาพรวมเพื่อรายงานสพฐ. และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

(6) การสำรวจความพึงพอใจของสถานศึกษาในสังกัดและบุคลากรในสำนักเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาลำพูน เขต 2

(7) สำรวจความต้องการแนวทางสนับสนุนการจัดการด้านภัยพิบัติในสถานศึกษา

กระบวนการ C : Control (พลังความพยายาม และการควบคุมจัดการ) ในกระบวนการนี้ เพื่อมุ่งเน้นให้ทุกภาคส่วน ทั้งกลุ่มงานในสำนักงาน และในสถานศึกษา มีการประสานความร่วมมือกันดำเนินการจัดการด้านภัยพิบัติทางธรรมชาติอย่างเป็นระบบและยั่งยืน มีกิจกรรมดังนี้

(1) สร้างแผนปฏิบัติการดำเนินงานขยายผลการจัดการภัยพิบัติและการจัดการศึกษาเพื่อเตรียมความพร้อม

เผชิญสถานการณ์ภัยพิบัติทางธรรมชาติ โดยประสานแผนจากคณะกรรมการอำนวยการ (กลุ่มอำนวยการ) คณะกรรมการฝ่ายส่งเสริมการจัดทำหลักสูตรและการเรียนการสอนด้านภัยพิบัติทางธรรมชาติ (กลุ่มนิเทศติดตามและประมวลผลการจัดการศึกษา) และคณะกรรมการฝ่ายส่งเสริมการจัดกิจกรรมการเรียนการการสอนด้านภัยพิบัติทางธรรมชาติ (กลุ่มส่งเสริมการจัดการศึกษา)

(2) คณะกรรมการอำนวยการ (กลุ่มอำนวยการ) จัดกิจกรรม การซ้อมแผนอพยพของสพป.ลำพูน เขต 2

(3) คณะกรรมการฝ่ายส่งเสริมการจัดกิจกรรมการเรียนการการสอนด้านภัยพิบัติทางธรรมชาติ (กลุ่ม

ส่งเสริมการจัดการศึกษา) จัดกิจกรรมส่งเสริมสนับสนุน ภารกิจการจัดการความเสี่ยงและการจัดการศึกษาด้านภัยพิบัติของสถานศึกษา

2.การสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูล

2.1 แบบสำรวจความพึงพอใจในการประชุมสัมมนาปฏิบัติการและศึกษาดูงาน มีขั้นตอนการสร้างดังนี้

1) ศึกษาวิธีการสร้างแบบสอบถามจากเอกสารทางวิชาการที่เกี่ยวข้องกับรูปแบบการสร้างแบบสัมภาษณ์

2) ศึกษาเอกสารและหัวข้อการประชุมสัมมนาปฏิบัติการและศึกษาดูงาน

3) สร้างแบบประเมินความพึงพอใจให้ครอบคลุมถึงวัตถุประสงค์การประชุมสัมมนาปฏิบัติการและศึกษาดูงาน เป็นแบบมาตรส่วนประมาณค่า 5 ระดับ (Rating Acale) กำหนดค่าระดับความพึงพอใจเป็น 5 ระดับ

2.2 รายงานผลการดำเนินการจัดการความเสี่ยงและการจัดการศึกษาด้านภัยพิบัติทางธรรมชาติของสถานศึกษา

1) ศึกษาแบบรายงาน แบบรายงานผลการดำเนินงานตามแผนปฏิบัติการเพื่อเตรียมความพร้อมรับมือกับภัยพิบัติทางธรรมชาติของเขตพื้นที่การศึกษาที่ต้องรายงานสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน

2) วิเคราะห์ประเด็นตามคู่มือแนวทางการจัดการความเสี่ยงและการจัดการศึกษาด้านภัยพิบัติทางธรรมชาติ

3) กำหนดหัวข้อที่ต้องการให้โรงเรียนรายงาน

2.3 เครื่องมือนิเทศ ติดตามและประเมินผลการจัดการความเสี่ยงและการจัดการศึกษาด้านภัยพิบัติทางธรรมชาติของโรงเรียนในสังกัด

ทั้งนี้เครื่องมือนิเทศฯ ดังกล่าว แบ่งออกเป็น 4 ตอน ได้แก่ การบริหารงานวิชาการ การบริหารงานการเงินและสินทรัพย์ งานบริหารทั่วไปและงานส่งเสริมการจัดการศึกษา การบริหารงานบุคคล ในส่วนของ การบริหารจัดการความเสี่ยงและการจัดการศึกษาด้านภัยพิบัติของโรงเรียนอยู่ในตอนที่ 2 โดยมีระดับคุณภาพดังนี้

0 หมายถึง ไม่มีการปฏิบัติ 1 หมายถึง มีการปฏิบัติ ในระดับน้อย

2 หมายถึง มีการปฏิบัติในระดับปานกลาง 3 หมายถึง มีการปฏิบัติในระดับมาก

การบริหารจัดการความเสี่ยงและการจัดการศึกษาด้านภัยพิบัติของโรงเรียนในครั้งนี้ มีประเด็นการติดตามจำนวนทั้งสิ้น 8 ประเด็นได้แก่

1. การวิเคราะห์ความเสี่ยงและการจัดและการจัดการศึกษาด้านภัยพิบัติ
2. การจัดทำมาตรการจัดการความเสี่ยงที่เกิดขึ้นจากภัยพิบัติ
3. การแต่งตั้งคณะกรรมการรับผิดชอบตามมาตรการ
4. การจัดทำแผนที่เสี่ยงภัย
5. การฝึกซ้อมแผนอพยพ
6. การจัดทำศูนย์/ห้องเรียน การเรียนรู้ภัยพิบัติทางธรรมชาติ
7. การจัดให้มีการสอดแทรกความรู้ด้านภัยพิบัติในเนื้อหาการเรียนการสอน หรือพัฒนาหลักสูตร/ จัดกิจกรรมการเรียนการสอน/ ผลิตสื่อการเรียนการสอนด้านภัยพิบัติ
8. การสร้างเครือข่ายความร่วมมือการช่วยเหลือสนับสนุนจากองค์กรต่างๆ และชุมชนในการบริหารจัดการความเสี่ยงด้านภัยพิบัติ

2.4 แบบสำรวจความต้องการแนวทางสนับสนุนการจัดการด้านภัยพิบัติในสถานศึกษา

1.) แนวคิดเกี่ยวกับการจัดการภัยพิบัติทางธรรมชาติ และแนวคิดเกี่ยวกับการจัดการศึกษาด้านภัยพิบัติทางธรรมชาติ

2.) นำข้อมูลมาวิเคราะห์ และสร้างแบบสำรวจ

3.การวิเคราะหีข้อมูล

ผู้รายงานวิเคราะห์ข้อมูล ด้วยการหาค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน ค่าร้อยละ โดยใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์ Microsoft Office Excel 2007

บทที่ 4

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

ผลการดำเนินการตามวิธีการศึกษา การรายงานการจัดการภัยพิบัติทางธรรมชาติโดยอาศัยชุมชนเป็นฐานตามกระบวนการมีส่วนร่วม AIC ของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาลำพูน เขต 2 ซึ่งเป็นผลการสรุปผลการดำเนินการตั้งแต่ปี 2556 - 2557 จะนำเสนอในรูปแบบ แผนภูมิ และบรรยาย ดังต่อไปนี้

1.1 ผลการศึกษาโดยจัดกิจกรรมตาม กระบวนการ A : Appreciation (พลังความรักและความซาบซึ้งเข้าใจ)

ผลการจัดกิจกรรมตามกระบวนการดังกล่าวพบว่า ผลการจัดการความเสี่ยงและการจัดการศึกษาด้านภัยพิบัติทางธรรมชาติ ของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาลำพูน เขต 2 ที่จัดให้กับสถานศึกษามีพัฒนาการตั้งแต่ปี 2556 – 2558 ตามลำดับดังนี้

แผนภูมิที่ 1. แสดงร้อยละของสถานศึกษาที่มีการจัดการความเสี่ยงและการศึกษาด้านภัยพิบัติทางธรรมชาติ

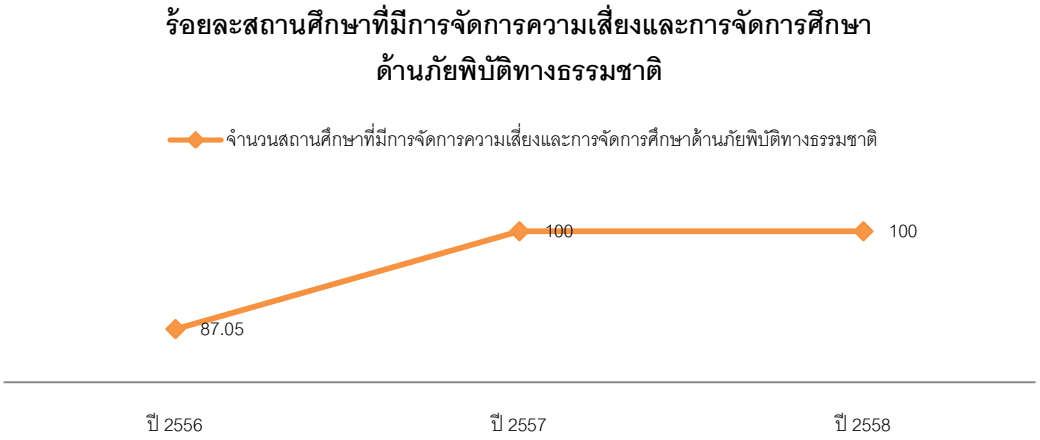

จากแผนภูมิที่ 1 อธิบายได้ว่า ในระยะแรก ปี 2556 เมื่อบุคลากรจากสถานศึกษาได้รับความรู้จากกระบวนการ A

จึงสามารถจัดทำ มาตรการจัดการความเสี่ยงภัยพิบัติ จัดการเรียนการสอนด้านภัยพิบัติ แผนการฝึกซ้อมอพยพและการฝึกซ้อมอพยพนักเรียน การจัดทำแผนที่เสี่ยงภัยจำนวนทั้งสิ้น 74 โรงเรียน คิดเป็นร้อยละ87.05 และเมื่อได้รับการส่งเสริมความรู้ด้านการจัดการภัยพิบัติทางธรรมชาติต่อเนื่องในระยะต่อมา จึงมีการดำเนินการครบทุกโรงเรียน คิดเป็นร้อยละ 100

ทั้งนี้เมื่อพิจารณาแยกตามผลการดำเนินการจัดการด้านภัยพิบัติในสถานศึกษา มีรายละเอียดดังนี้

แผนภูมิที่ 2. แสดงจำนวนและร้อยละของสถานศึกษามีมาตรการจัดการความเสี่ยงภัยพิบัติ

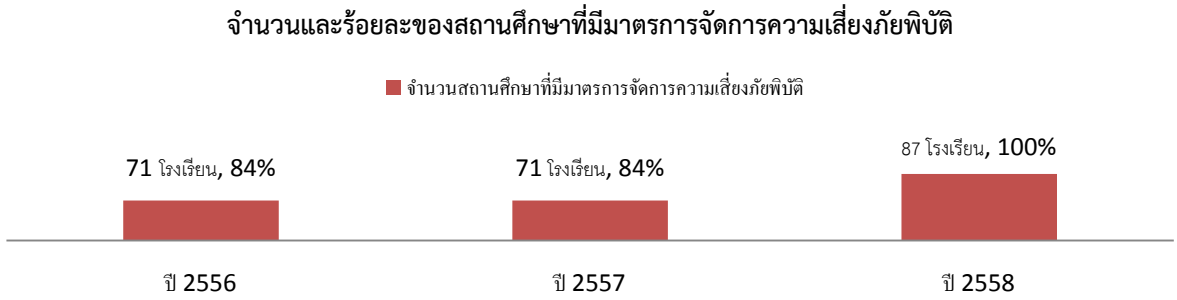

จากแผนภูมิที่ 2. แสดงให้เห็นว่าในปี 2556 โรงเรียนที่ได้จัดทำมาตรการจัดการความเสี่ยงภัยพิบัติ จำนวน 71 โรงเรียน จากโรงเรียนในสังกัดทั้งหมดคิดเป็นร้อยละ 84 ในปี 2557 ต่อมาดำเนินการ จำนวน 71 โรงเรียน จากโรงเรียนในสังกัดทั้งหมดคิดเป็นร้อยละ 84 และในปี 2558 ดำเนินการครบ87 โรงเรียน คิดเป็นร้อยละ100

แผนภูมิที่ 3. แสดงจำนวน และร้อยละของสถานศึกษาที่มีการจัดการเรียนการสอนด้านภัยพิบัติ

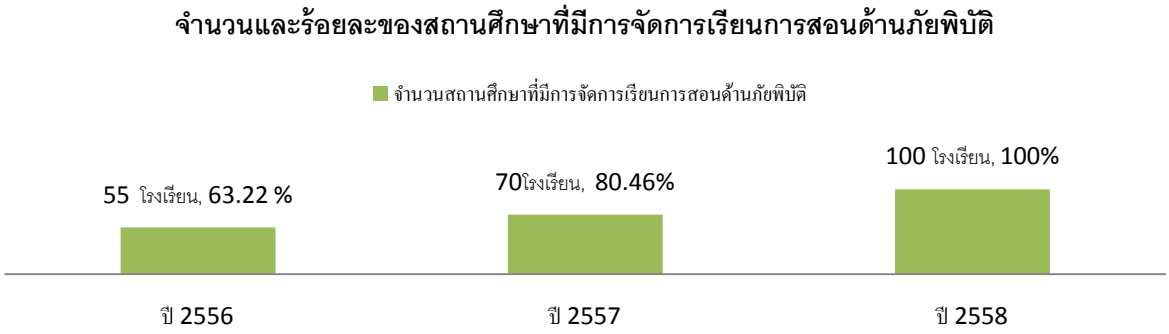

จากแผนภูมิที่ 3. ในปี 2556 พบว่ามีสถานศึกษาจัดทำเอกสารแสดงรายละเอียดการจัดการเรียนการสอนด้านภัยพิบัติ จำนวน 55 โรงเรียน คิดเป็นร้อยละ 63.22 ในปี 2557 ต่อมาดำเนิน จำนวน 70 โรงเรียน คิดเป็นร้อยละ 80.46 และในปี 2558 มีการดำเนินการครบ87 โรงเรียน คิดเป็นร้อยละ100

แผนภูมิที่ 4. แสดงจำนวน และร้อยละของสถานศึกษาฝึกซ้อมแผนอพยพ

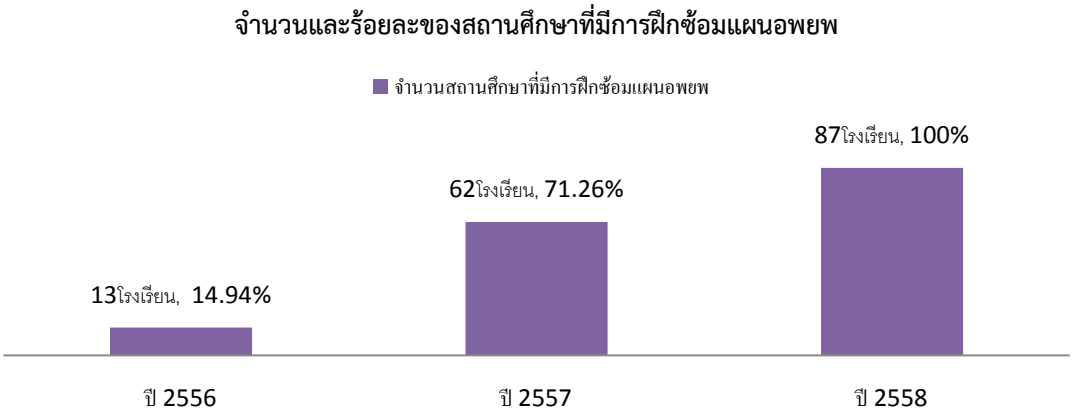

จากแผนภูมิที่ 4. ในปี 2556 พบว่ามีสถานศึกษาที่มีการฝึกซ้อมแผนอพยพ จำนวน 13 โรงเรียน จากสถานศึกษาในสังกัดทั้งหมดคิดเป็นร้อยละ 14.94 ในปี 2557 ต่อมามีสถานศึกษาดำเนินการ จำนวน62 โรงเรียน คิดเป็นร้อยละ71.26 และในปี 2558 มีการดำเนินการครบ87 โรงเรียน คิดเป็นร้อยละ100

แผนภูมิที่ 5. แสดงจำนวน และร้อยละของสถานศึกษาจัดทำแผนที่พื้นที่เสี่ยงภัย

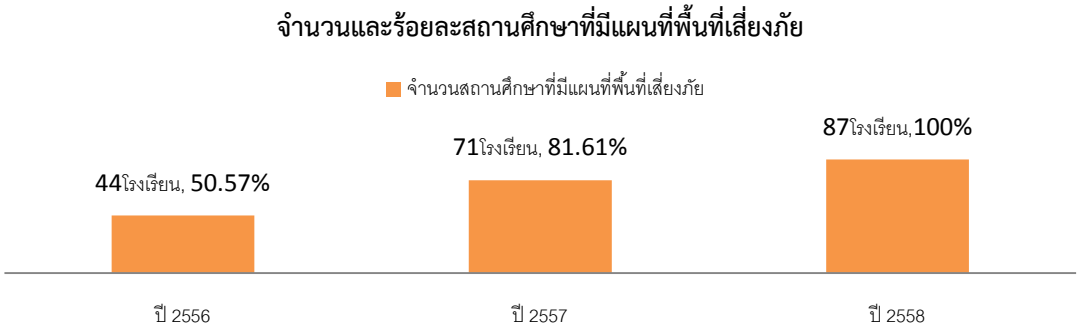

จากแผนภูมิ5. ในปี 2556 พบว่ามีสถานศึกษาจัดทำแผนที่เสี่ยงภัย จำนวน 44 โรงเรียน คิดเป็น ร้อยละ 50.57

ในปี 2557 ต่อมามีสถานศึกษาดำเนินการ จำนวน71 โรงเรียน คิดเป็นร้อยละ81.61 และในปี 2558 มีการดำเนินการครบ 87 โรงเรียน คิดเป็นร้อยละ100

แผนภูมิที่ 6. แสดงค่าเฉลี่ยผลการนิเทศติดตามและประเมินผลการบริหารจัดการความเสี่ยงและการจัดการศึกษาด้านภัยพิบัติของโรงเรียน พิจารณาเป็นรายประเด็นการดำเนินงาน

ผลการนิเทศติดตามและประเมินผลการบริหารจัดการความเสี่ยงและการจัดการศึกษาด้านภัยพิบัติของโรงเรียนในสังกัดสพป.ลำพูน เขต 2

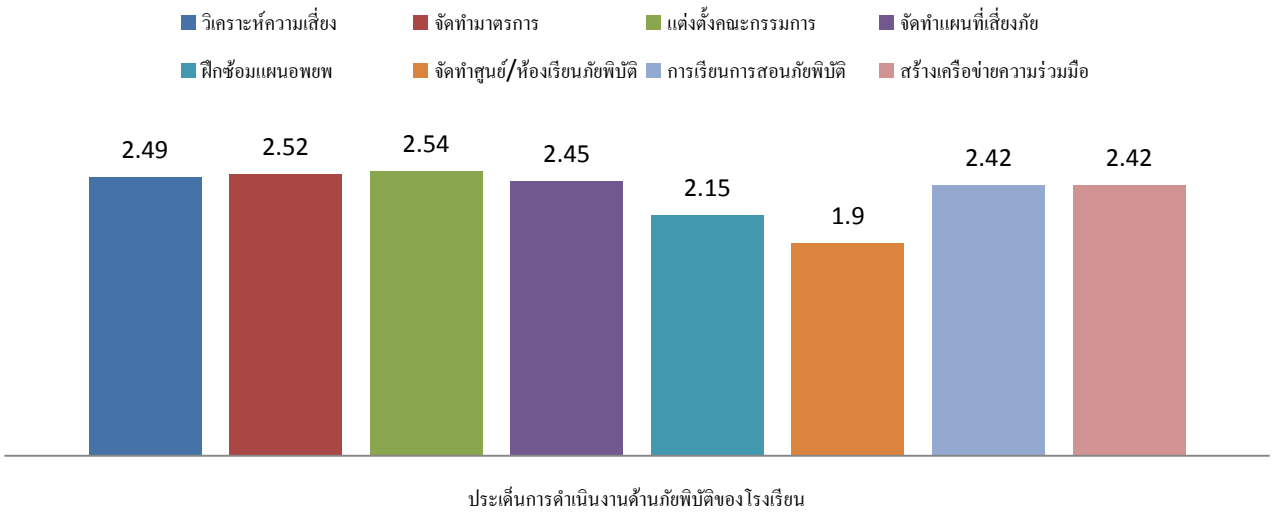

จากแผนภูมิที่ 6. เมื่อพิจารณารายประเด็นพบว่าโรงเรียนมี การปฏิบัติในระดับปานกลาง ยกเว้นประเด็นการจัดทำศูนย์/ห้องเรียน การเรียนรู้ภัยพิบัติทางธรรมชาติ ที่ยังมีการปฏิบัติอยู่ในระดับน้อย โดยประเด็นที่สถานศึกษามีการดำเนินการมากที่สุด คือ มีการแต่งตั้งคณะกรรมการดำเนินการจัดการความเสี่ยงภัยพิบัติทางธรรมชาติ (ค่าเฉลี่ย 2.54, คิดเป็นร้อยละ 84.67) รองลงมาคือ มีการจัดทำมาตรการจัดการความเสี่ยงภัยพิบัติทางธรรมชาติ (ค่าเฉลี่ย 2.52, คิดเป็นร้อยละ 84.) และจากการประมวลผลการนิเทศติดตามและประเมินผลการบริหารจัดการความเสี่ยงและการจัดการศึกษาด้านภัยพิบัติของโรงเรียน จากเครื่องมือนิเทศฯ ที่ได้กลับคืนมา จำนวน 71 ชุด พบว่า การบริหารจัดการความเสี่ยงและการจัดการศึกษาด้านภัยพิบัติของโรงเรียนในภาพรวม มีการปฏิบัติในระดับปานกลาง (ค่าเฉลี่ย 2.36, คิดเป็นร้อยละ 78.67)

1.2 ผลการศึกษาโดยจัดกิจกรรมตาม กระบวนการ I : Influence (พลังความคิด และการมีปฏิสัมพันธ์)

1.2.1 ผลการสำรวจความพึงพอใจในการจัดกิจกรรมการให้ความรู้ต่างๆ ภาพรวมได้รับความพึงพอใจอยู่ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย 4.13, คิดเป็นร้อยละ 82.55) ดังนี้

ครั้งที่ 1 การประชุมเชิงปฏิบัติการ ในครั้งนี้มีผู้เข้าร่วมการประชุมทั้งสิ้น 101 คน เก็บแบบสอบถามคืนมาได้ 60 ชุด โดยผู้ตอบแบบสอบถามเป็นเพศชาย จำนวน 52 คน (ร้อยละ 86.7) และเป็นเพศหญิง จำนวน 8 คน (ร้อยละ 13.3) เป็นผู้บริหารสถานศึกษาจำนวน 49 คน (ร้อยละ 81.7) และเป็นครูหรือตัวแทนผู้บริหารสถานศึกษา จำนวน 11 คน (ร้อยละ 18.3) ตามลำดับ นับว่าจำนวนดังกล่าว ถือเกินครึ่งหนึ่งของจำนวนผู้เข้าร่วมการประชุมจึงสามารถอ้างอิงผลการประเมินในครั้งนี้ได้

ทั้งนี้ผู้ตอบแบบสอบถามเห็นด้วยเกี่ยวกับประเด็นต่างๆ ในการจัดประชุมทุกประเด็น โดยเฉลี่ยอยู่ใน
ระดับมาก (ค่าเฉลี่ย 4.00, ร้อยละ 80.16) ซึ่งบรรลุตามเป้าหมายของการจัดโครงการที่ผู้เข้ารับการประชุมไม่น้อยกว่าร้อยละ 80 มีความพึงพอใจในระดับมากขึ้นไป โดยอันดับ 1 ได้แก่ ด้านได้ประโยชน์จากการฟังการถอด

ประสบการณ์ “การจัดการศึกษาด้านภัยพิบัติในโรงเรียน” ของโรงเรียนต้นแบบสพฐ. อยู่ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย 4.16, ร้อยละ 83.21) แสดงว่าผู้เข้าร่วมการประชุม เห็นว่า การถอดประสบการณ์ของโรงเรียนต้นแบบสพฐ. คือ โรงเรียนบ้านม่วงสามปีนั้นทำให้เห็นวิธีการจัดการเรียนการสอนด้านภัยพิบัติ ตลอดจนการจัดการลดความเสี่ยงการเกิดภัยพิบัติในสถานศึกษา สามารถนำประยุกต์ในการดำเนินงานของโรงเรียนตนเองได้ แต่ก็มีข้อเสนอแนะเพิ่มเติมว่าโครงการนี้เป็นโครงการที่ดี แต่ในโรงเรียนที่มีบริบทไม่เหมือนโรงเรียนบ้านม่วงสามปี อาจจะไม่ค่อยตระหนักเพราะไม่มีประสบการณ์ตรง และควรเจาะจงการจัดการศึกษาด้านภัยพิบัติเฉพาะด้าน เพราะบริบทแต่ละโรงเรียนไม่เหมือนกัน

อันดับต่อมา ด้านได้รับประโยชน์จากการฟังบรรยายในหัวข้อ “การจัดการภัยพิบัติในโรงเรียนโดยอาศัยชุมชนเป็นฐาน” และด้านประโยชน์จากการฟังบรรยาย “แนวทางการส่งเสริมการจัดการศึกษาด้านภัยพิบัติสถานศึกษาสังกัด สพป.ลำพูน เขต 2 เท่ากัน คืออยู่ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย 4.06, ร้อยละ 81.2) ในการจัดการบรรยายหัวข้อ “การจัดการภัยพิบัติในโรงเรียนโดยอาศัยชุมชนเป็นฐาน” นั้นวิทยากรเป็นเจ้าหน้าที่จากสำนักงานป้องกันและบรรเทาสาธารณะภัยจังหวัดลำพูน ซึ่งได้บรรยายถึงแนวทางในการสร้างความปลอดภัยจากภัยพิบัติธรรมชาติโดยอาศัยความร่วมมือจากชุมชน แสดงว่าผู้เข้าร่วมการประชุมมีความเห็นว่า การฟังบรรยายหัวข้อดังกล่าวสามารถนำข้อมูลไปเป็นแนวทางในการดำเนินงานด้านภัยพิบัติได้ แต่ก็มีผู้แสดงความคิดเห็นเพิ่มเติมว่าการจัดการภัยพิบัติในโรงเรียนโดยอาศัยชุมชนเป็นฐาน ยังไม่ชัดเจน ในเรื่องการจัดทำให้เป็นเรื่องเป็นราวที่เป็นรูปธรรม หน่วยงานที่รับผิดชอบมีบุคคลกรที่ไม่ครอบคลุมภารกิจ และควรมีการสาธิตกิจกรรมในการป้องกันภัย ควรเน้นการฝึกปฏิบัติจริง หรือ หรือประสบการณ์ตรงจากหน่วยงานที่มาสาธิตให้ชม เช่น บรรเทาสาธารณภัยจังหวัด สาธิตการใช้ถังดับเพลิง ฉีดน้ำดับเพลิง เป็นต้น

สำหรับหัวข้อบรรยาย“แนวทางการส่งเสริมการจัดการศึกษาด้านภัยพิบัติสถานศึกษาสังกัด สพป.ลำพูน เขต 2 นั้นวิทยากรเป็นศึกษานิเทศก์ของสพป.ลำพูน เขต 2 ได้บรรยายเกี่ยว แนวทางการจัดการเรียนการสอนด้านภัยพิบัติ การจัดทำหลักสูตร หรือสอดแทรกเนื้อหาเกี่ยวกับภัยพิบัติเข้าไปในวิชาต่างๆ แสดงว่าผู้เข้าร่วมประชุม มีความเห็นว่าหัวข้อดังกล่าวสามารถใช้เป็นแนวทางในการปฏิบัติได้จริง เนื่องจากมีการยกตัวอย่างการเขียนหลักสูตรประกอบการบรรยาย

และด้านความเหมาะสมของระยะเวลาการประชุมเชิงปฏิบัติการ และด้านด้านความเหมาะสมของรูปแบบการประชุมเชิงปฏิบัติการ เท่านกัน อยู่ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย 3.88, ร้อยละ 77.6) ซึ่งค่าเฉลี่ยดังกล่าวสะท้อนให้เห็นว่าผู้เข้าร่วมการประชุมพึงพอใจในระยะเวลาและความเหมาะสมของรูปแบบการประชุมเชิงปฏิบัติการในระดับมาก แต่ยังคงต้องการให้มีการปรับปรุงระยะเวลาให้พอเพราะกับกิจกรรมที่จัด รวมถึงรูปแบบการประชุมเชิงปฏิบัติการที่ต้องมีการเพิ่มการมีส่วนร่วมให้มากขึ้น ทั้งนี้มีผู้เสนอความคิดเห็นเพิ่มเติม ว่าระยะเวลาการประชุมสัมมนาน้อยไป แต่ไม่ควรใช้ระยะ 3 วัน ศุกร์ เสาร์ อาทิตย์ และควรเจาะจงการจัดการศึกษาด้านภัยพิบัติเฉพาะด้าน เพราะบริบทแต่ละโรงเรียนไม่เหมือนกัน

ครั้งที่ 2 การประชุมเชิงปฏิบัติการ รุ่นที่ 1 ของบุคลากรสังกัดของสพป.ลำพูน เขต 2 ในครั้งนี้มีบุคลากรสังกัดสพป.ลำพูน เขต 2 เข้าร่วมกิจกรรมทั้งสิ้น 87 คน ตั้งแต่ระดับลูกจ้าง ไปจนถึงระดับทีมบริหาร ทั้งนี้ได้ได้รับแบบสอบถามกลับคืนมาเพียง จำนวน 56 ชุด

ผู้ตอบแบบสอบถามเห็นด้วยเกี่ยวกับประเด็นต่างๆ ในการจัดประชุมทุกประเด็น โดยเฉลี่ยอยู่ในระดับ

ระดับมาก (ค่าเฉลี่ย 4.00, ร้อยละ 79.9) ซึ่งยังไม่บรรลุตามเป้าหมายของการจัดโครงการที่ผู้เข้ารับการประชุมไม่น้อยกว่าร้อยละ 85 มีความพึงพอใจในระดับมากขึ้นไป

ประเด็นที่ได้รับความพึงพอใจอันดับ 1 ได้แก่ ด้านประโยชน์จากกิจกรรม Work shop อยู่ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย 4.07, ร้อยละ 81.4) เนื่องจากเป็นกิจกรรมที่จำลองสถานการณ์สมมุติการเกิดเหตุการณ์ภัยพิบัติทางธรรมชาติ และแบ่งกลุ่มผู้เข้าประชุมเพื่อระดมสมองหาแนวทางการรับมือกับสถานการณ์ดังกล่าวซึ่งเป็นไปตามหลักการที่วิทยากรได้บรรยายให้ฟังในช่วงแรก เป็นการซ้อมแผนเผชิญสถานการณ์ภัยพิบัติทางธรรมชาติบนโต๊ะ ซึ่งทำให้ผู้เข้าประชุมได้มีส่วนร่วมกันคิดและเกิดการเรียนรู้อย่างแท้จริง ซึ่งสอดคล้องกับความคิดเห็นเพิ่มเติม จำนวน 1 ความคิดเห็นที่ว่า การแบ่งกลุ่มเพื่อระดมความคิดเห็น เป็นกิจกรรมที่เหมาะสมมาก สามารถได้ข้อมูลที่เป็นประโยชน์ต่อการจัดทำแผนอพยพของสพป.ลำพูน เขต 2 ต่อไป

รองลงมาคือ ความเหมาะสมของระยะเวลาการประชุมเชิงปฏิบัติการ อยู่ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย 4.00, ร้อยละ 80.0) เนื่องจากจัดการประชุมเชิงปฏิบัติการ จำนวน 1 วัน ซึ่งใช้เวลาไม่มากจนเกินไป

อันดับต่อมา คือด้านประโยชน์จากการฟังบรรยายหัวข้อ “การจัดการภัยพิบัติทางธรรมชาติ” อยู่ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย 3.96, ร้อยละ 79.13) ซึ่งแบ่งเป็นหัวข้อย่อย 3 หัวข้อได้แก่ หัวข้อการจัดทำแผนการเตรียมความพร้อมสำหรับภัยพิบัติ อยู่ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย 4.02, ร้อยละ 80.4) หัวข้อการจัดทำแผนที่ภัยและแผนที่ความล่อแหลม (Hazard Map) อยู่ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย 3.96, ร้อยละ 79.2) และหัวข้อการบริหารจัดการภัยพิบัติของประเทศไทย อยู่ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย 3.89, ร้อยละ 77.8) แสดงว่าผู้เข้าอบรมเห็นว่าหัวข้อการบรรยายมีประโยชน์ต่อการนำไปปรับใช้ โดยเฉพาะในหัวข้อการจัดทำแผนการเตรียมความพร้อมสำหรับภัยพิบัติ ที่ได้รับความพึงพอใจมากที่สุดในหัวข้อการบรรยาย แสดงว่าเป็นหัวข้อที่ตรงตามความคาดหวังของผู้เข้าร่วมประชุม

และด้านความเหมาะสมของรูปแบบการประชุมเชิงปฏิบัติการ อยู่ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย 3.95, ร้อยละ 79.0) ในด้านนี้ได้รับความพึงพอใจเป็นลำดับสุดท้าย เนื่องจากเป็นการประชุมเชิงปฏิบัติการ โดยมีการบรรยายให้ความรู้ในช่วงเช้า และมีการแบ่งกลุ่มเพื่อระดมสมองในช่วงบ่าย พร้อมทั้งมีการทดสอบความรู้ก่อนประชุมและหลังการประชุม ทั้งนี้มีผู้เข้าประชุมแสดงความคิดเห็นเพิ่มเติมว่าควรจะให้มีการฝึกปฏิบัติจริงการรับมือภัยพิบัติ เพื่อให้เกิดความเข้าใจอย่างแท้จริง

ครั้งที่ 2 การประชุมเชิงปฏิบัติการ รุ่นที่ 2 ของสถานศึกษาสังกัดของสพป.ลำพูน เขต 2 ในครั้งนี้มีบุคลากรจากสถานศึกษาเข้าร่วมกิจกรรมทั้งสิ้น 85 คน ตั้งแต่โดยมีทั้งผู้บริหารสถานศึกษาและครูหรือตัวแทนผู้บริหารสถานศึกษา ทั้งนี้ได้ได้รับแบบสอบถามกลับคืนมาเพียง จำนวน 68 ชุด

ผู้ตอบแบบสอบถามมีความพึงพอใจเกี่ยวกับประเด็นต่างๆ ในการจัดประชุมทุกประเด็น โดยเฉลี่ยอยู่ในระดับ
ระดับมาก (ค่าเฉลี่ย 4.07, ร้อยละ 81.11) ซึ่งยังไม่บรรลุตามเป้าหมายของการจัดโครงการที่ผู้เข้ารับการประชุมไม่น้อยกว่าร้อยละ 85 มีความพึงพอใจในระดับมากขึ้นไป

ประเด็นที่ได้รับความพึงพอใจอันดับ 1 ได้แก่ ประโยชน์จากการฟังบรรยายหัวข้อ “การเตรียมความพร้อมเป็นศูนย์อพยพและการบริหารศูนย์อพยพชั่วคราว” อยู่ในระดับมากที่สุด (ค่าเฉลี่ย 4.15, ร้อยละ 83) เนื่องจากเป็นหัวข้อการบรรยายที่ยังเป็นองค์ความรู้ใหม่เกี่ยวกับการบริหารจัดการภัยพิบัติทางธรรมชาติ ทั้งนี้สอดคล้องกับการแสดงความคิดเห็นเพิ่มเติมของผู้ตอบแบบสอบถามว่าสามารถนำความรู้ที่ได้รับไปประยุกต์ใช้ได้จริงๆ อีกทั้งยังเป็นการเพิ่มความรู้เกี่ยวกับการจัดการด้านการป้องกันภัยพิบัติมากขึ้น

รองลงมาคือ ด้านความเหมาะสมของรูปแบบการประชุมเชิงปฏิบัติการ และด้านประโยชน์จากกิจกรรม Work shop “การจัดทำแผนเตรียมความพร้อมเป็นศูนย์อพยพและการบริหารจัดการศูนย์อพยพชั่วคราว” อยู่ในระดับมากเท่ากัน (ค่าเฉลี่ย 4.07, ร้อยละ 81.4) ทั้งนี้การจัดประชุมเชิงปฏิบัติการดังกล่าวเป็นรูปแบบการบรรยายและการแบ่งกลุ่มให้ผู้เข้าร่วมประชุมระดมสมองเพื่อฝึกวางแผนเตรียมความพร้อมเป็นศูนย์อพยพและการบริหารจัดการศูนย์อพยพชั่วคราว ซึ่งเป็นรูปแบบที่เปิดโอกาสให้ผู้เข้าประชุมได้มีส่วนร่วมในการแลกเปลี่ยนเรียนรู้

และด้านความเหมาะสมของระยะเวลาการประชุมเชิงปฏิบัติการ อยู่ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย 3.93, ร้อยละ 78.6) ในด้านนี้ได้รับความพึงพอใจเป็นลำดับสุดท้าย เนื่องจากเป็นการประชุมเชิงปฏิบัติการ โดยมีกำหนดระยะการจัดประชุมเพียง 1 วัน จึงทำให้การเรียนรู้เป็นไปอย่างไปเร่งรีบและยังไม่สามารถใช้ช่วงเวลาในการประชุมตอบสนองความต้องการเรียนรู้ของผู้เข้าร่วมประชุมได้เท่าที่ควร

ครั้งที่ 3 การประชุมสัมมนาและศึกษาดูงานเพื่อพัฒนาการจัดการศึกษาด้านภัยพิบัติลงสู่สถานศึกษาในสังกัดของสพป.ลำพูน เขต 2 ในครั้งนี้มีผู้เข้าร่วมกิจกรรมทั้งสิ้น 38 คน ได้แก่ ตัวแทนศูนย์เครือข่ายสถานศึกษา จำนวน 28 คน (ร้อยละ 73.68) และบุคลากรจากสพป.ลำพูน เขต 2 จำนวน 10 คน (ร้อยละ 26.32)

ทั้งนี้ผู้ตอบแบบสอบถามเห็นด้วยเกี่ยวกับประเด็นต่างๆ ในการจัดประชุมทุกประเด็น โดยเฉลี่ยอยู่ในระดับ
มาก (ค่าเฉลี่ย 4.44, ร้อยละ 88.88) ซึ่งบรรลุตามเป้าหมายของการจัดโครงการที่ผู้เข้ารับการประชุมไม่น้อยกว่าร้อยละ 85 มีความพึงพอใจในระดับมากขึ้นไป โดยอันดับ 1 ได้แก่ ด้านประโยชน์ที่ท่านรับจากการศึกษาดูงาน “การจัดการศึกษาด้านภัยพิบัติ ณ ร.ร.บ้านห้วยแม่ซ้าย” อยู่ในระดับมากที่สุด (ค่าเฉลี่ย 4.57, ร้อยละ 91.4) รองลงมาคือ ด้านความเหมาะสมของสถานที่ที่ไปศึกษาดูงาน/ วิทยากรที่มาให้ความรู้ และความพร้อมอย่างเพียงพอ อยู่ในระดับมากที่สุด (ค่าเฉลี่ย 4.51, ร้อยละ 90.2) แสดงว่าการพิจารณาคัดเลือกแหล่งศึกษาเรียนรู้ได้แก่โรงเรียนบ้านห้วยแม่ซ้าย ซึ่งเป็นกรณีศึกษา ในเรื่อง การจัดการสาธารณภัยใน ร.ร. และการฝึกซ้อมแผนอพยพนักเรียน ในการ ประชุมโครงการอบรมเชิงปฏิบัติการ “การเสริมสร้างศักยภาพบุคลากรด้านการบริหารจัดการป้องกัน และบรรเทาสาธารณภัย” ในวันที่ 30 เมษายน - 2 พฤษภาคม 2557 ณ บางกอก กอล์ฟ สปา รีสอร์ท จังหวัดปทุมธานี) ตรงกับความต้องการของผู้เข้าร่วมกิจกรรม สามารถตอบโจทย์ของผู้เรียนรู้ และเป็นแบบอย่างในการดำเนินการบริหารจัดการศึกษาด้านภัยพิบัติได้ รวมถึงวิทยากรที่มาให้ความรู้ในการสัมมนาก็ได้รับคะแนนความพึงพอใจในระดับมากที่สุด จึงแสดงว่าการจัดกิจกรรมครั้งนี้บรรลุซึ่งวัตถุประสงค์ที่ต้องการสร้างแรงบันดาลใจและต่อยอดองค์ความรู้ ในเรื่องการจัดการภัยพิบัติทางธรรมชาติ ให้แก่ผู้เข้าร่วมกิจกรรม ด้วยการ Bench marking หรือศึกษาตัวอย่างจากผู้ที่ประสบความสำเร็จ และนำกลับไปประยุกต์ใช้กับองค์กรของตนเองอย่างเหมาะสมและยั่งยืน

อันดับต่อมา คือด้านความเหมาะสมของรูปแบบการประชุมสัมมนา-การศึกษาดูงาน อยู่ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย 4.49, ร้อยละ 89.8) แสดงให้เห็นว่าผู้เข้าร่วมกิจกรรม เห็นด้วยกับรูปแบบการจัดกิจกรรมในลักษณะที่มีการพาไปยังแหล่งเรียนรู้ ซึ่งได้แก่โรงเรียนบ้านห้วยแม่ซ้าย และวัดร่องขุ่น และมีการประชุมสัมมนาโดยมีวิทยากรจากศูนย์ป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยเขต 15 เชียงราย มาให้ความรู้ ทำให้ได้รับองค์ความรู้ที่หลากหลายและเข้มข้น สอดคล้องกับข้อเสนอแนะเพิ่มของผู้ตอบแบบสอบถาม โดยเห็นว่าเป็นโครงการที่มีประโยชน์ สามารถนำไปประยุกต์ใช้ได้จริงในสถานศึกษา

ตามด้วยด้านความเหมาะสมของระยะเวลาการประชุมสัมมนา-การศึกษาดูงาน และด้านประโยชน์ที่ท่านได้รับจากการฟังบรรยาย หัวข้อ “การเตรียมการและการรับมือภัยพิบัติ(แผ่นดินไหว)ที่อาจจะเกิดขึ้น” เท่ากันอยู่ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย 4.41, ร้อยละ 88.2) แสดงว่าเห็นว่าระยะเวลาที่ใช้ในการจัดกิจกรรม คือ จำนวน 2 วัน 1 คืน มีความเหมาะสมแล้ว ทั้งนี้ผู้เข้าร่วมกิจกรรมให้ค่าคะแนนความพึงพอใจในด้านด้านประโยชน์ที่ท่านได้รับจากการฟังบรรยาย หัวข้อ “การเตรียมการและการรับมือภัยพิบัติ(แผ่นดินไหว)ที่อาจจะเกิดขึ้น” ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย 4.41, ร้อยละ 88.2) แต่ก็จัดเป็นลำดับที่ 4 ของรายการประเมิน แสดงว่าหัวข้อการบรรยายดังกล่าวไม่ตรงตามความต้องการของผู้เข้าร่วมกิจกรรมเท่าที่ควร

และด้านความคาดหวังก่อนไปศึกษาดูงาน และหลังจากได้ศึกษาดูงานแล้วมีความสอดคล้องกัน สามารถนำองค์ความรู้ที่ได้ไปบริหารจัดการด้านภัยพิบัติไปใช้ในโรงเรียน/ หน่วยงาน ให้ดีขึ้น อยู่ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย 4.38, ร้อยละ87.6) และด้านประโยชน์ที่ท่านได้รับ จากศึกษาดูพื้นที่ที่ประสบภัยพิบัติและความเสียหายจากแผ่นดินไหว ณ วัดร่องขุ่น อ.เมือง จ.เชียงราย อยู่ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย 4.30, ร้อยละ 86) ตามลำดับ ซึ่งค่าเฉลี่ยดังกล่าวสะท้อนให้เห็นว่าผู้เข้าร่วมกิจกรรมเห็นว่าความคาดหวังของตนก่อนไปศึกษาดูงาน และหลังจากได้ศึกษาดูงานแล้วมีความสอดคล้องกัน และคิดว่าสามารถนำองค์ความรู้ที่ได้ไปบริหารจัดการด้านภัยพิบัติไปใช้ในโรงเรียน/ หน่วยงาน ให้ดีขึ้นได้ ส่วนการไปศึกษาดูพื้นที่ที่ประสบภัยพิบัติและความเสียหายจากแผ่นดินไหว ณ วัดร่องขุ่น อ.เมือง จ.เชียงรายได้รับความพึงพอใจน้อยที่สุดในรายการประเมิน จึงต้องนำประเด็นการพิจารณาเลือกแหล่งเรียนรู้ในการศึกษาดูงานมาปรับปรุงในการจัดครั้งต่อไป

1.2.2 ผลการสำรวจความต้องการแนวทางสนับสนุนการจัดการด้านภัยพิบัติในสถานศึกษา สังกัด สพป.ลำพูน เขต 2

แผนภูมิที่ 7. แสดงจำนวนความต้องการแนวทางสนับสนุนการจัดการด้านภัยพิบัติในสถานศึกษา สังกัดสพป.ลำพูน เขต 2

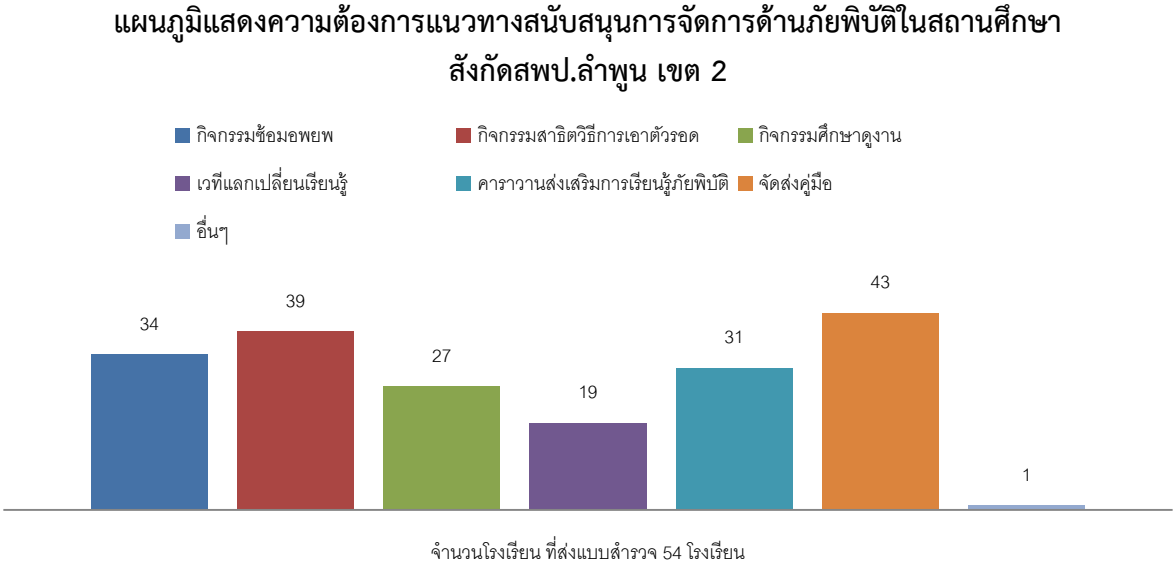

จากแผนภูมิที่ 7 จะเห็นได้ว่า มีโรงเรียนที่ส่งแบบสำรวจ จำนวน 54 โรงเรียน และ แนวทางแนวทางสนับสนุนการจัดการด้านภัยพิบัติที่สถานศึกษาต้องการมากที่สุดเป็นอันดับแรก ได้แก่จัดส่งคู่มือแนวทางดำเนินการ

จัดการภัยพิบัติทางธรรมชาติให้กับสถานศึกษา จำนวน 43 โรงเรียน คิดเป็นร้อยละ 79.62 รองลงมาคือ กิจกรรมสาธิตวิธีการเอาตัวรอด จำนวน 39 โรงเรียน คิดเป็นร้อยละ 72.22 ตามด้วย กิจกรรมซ้อมอพยพ จำนวน 34 โรงเรียน คิดเป็นร้อยละ 62.96 คาราวานส่งเสริมการเรียนรู้ภัยพิบัติ จำนวน 31 โรงเรียน คิดเป็นร้อยละ 57.41 กิจกรรมศึกษาดูงาน จำนวน 27 โรงเรียน คิดเป็นร้อยละ 50 เวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ จำนวน 19 โรงเรียน คิดเป็นร้อยละ 35.19 และอื่นๆ จำนวน 1 โรงเรียน คิดเป็นร้อยละ 1.85

1.3 ผลการศึกษาโดยจัดกิจกรรมตาม กระบวนการ C : Control (พลังความพยายาม และการควบคุมจัดการ)

1.3.1 สามารถจัดทำแผนป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาลำพูน เขต 2 ร่วมกับสำนักงานป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย จังหวัดลำพูน, ที่ทำการปกครองอำเภอบ้านโฮ่ง, เทศบาลตำบลบ้านโฮ่ง, สถานีตำรวจอำเภอบ้านโฮ่ง, โรงพยาบาลอำเภอบ้านโฮ่ง , การไฟฟ้าส่วนภูมิภาคอำเภอบ้านโฮ่ง, ชุมชนบ้านดอยก้อม

1.3.2 สามารถจัดการ ฝึกซ้อม แผนป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา
ลำพูน เขต 2 ประจำปี 2558 ด้านการอพยพเมื่อเกิดแผ่นดินไหวและอัคคีภัย (ฝึกซ้อมแบบเต็มรูปแบบ FSX) โดยมีผลการประเมินจากคณะทำงานที่มาจากหน่วยงานภายนอก คือ คณะทำงานตาม แผนป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาลำพูน เขต 2 ประจำปี 2558 มีผลการฝึกซ้อมตามแผนฯ ผ่านทุกคณะ และผู้ตอบแบบสอบถามมีความคิดเห็นเกี่ยวกับ การซ้อมแผนอพยพของสพป.ลำพูน เขต 2 ประจำปี 2558 ในภาพรวม อยู่ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย4.26, ร้อยละ 85.2) และบุคลากรได้รับความรู้ความเข้าใจในวิธีการป้องกันการอพยพจากสถานที่เกิดแผ่นดินไหว และการระงับเหตุอัคคีภัย อยู่ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย 4.44, ร้อยละ88.8)

1.3.3 สามารถสร้างแผนปฏิบัติการดำเนินงานขยายผลการจัดการภัยพิบัติและการจัดการศึกษาเพื่อ
เตรียมความพร้อมเผชิญสถานการณ์ภัยพิบัติทางธรรมชาติ โดยประสานแผนจากคณะกรรมการอำนวยการ (กลุ่มอำนวยการ) คณะกรรมการฝ่ายส่งเสริมการจัดทำหลักสูตรและการเรียนการสอนด้านภัยพิบัติทางธรรมชาติ (กลุ่มนิเทศ ติดตามและประมวลผลการจัดการศึกษา) และคณะกรรมการฝ่ายส่งเสริมการจัดกิจกรรมการเรียนการการสอนด้านภัยพิบัติทางธรรมชาติ (กลุ่มส่งเสริมการจัดการศึกษา)

บทที่ 5

อภิปรายและข้อเสนอแนะ

รายงานการจัดการภัยพิบัติทางธรรมชาติแบบมีส่วนร่วมโดยอาศัยชุมชนเป็นฐานของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาลำพูน เขต 2 มีวัตถุประสงค์ เพื่อรายงานผลการจัดการความเสี่ยงและการจัดการศึกษาด้านภัยพิบัติทางธรรมชาติ ของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาลำพูน เขต 2 ได้แก่ การส่งเสริมให้สถานศึกษา มีมาตรการจัดการความเสี่ยงภัยพิบัติมีการฝึกซ้อมแผนอพยพและการจัดการศึกษาด้านภัยพิบัติ และการส่งเสริมให้สถานศึกษาสร้างเครือข่ายการแลกเปลี่ยนเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน และร่วมบริหารจัดการความเสี่ยงภัยพิบัติ (บ้าน- วัด –ร.ร และองค์กรอื่น) มีวัตถุประสงค์เฉพาะ 1) เพื่อศึกษารูปแบบที่เหมาะสมในการจัดการภัยพิบัติทางธรรมชาติ ของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาลำพูน เขต 2 ในด้านการจัดการภัยพิบัติทางธรรมชาติภายในสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา และในการส่งเสริมสนับสนุนภารกิจด้านการจัดการภัยพิบัติทางธรรมชาติให้เกิดขึ้นในสถานศึกษา 2) เพื่อศึกษาความพึงพอใจในการจัดกิจกรรมส่งเสริมให้ความรู้ด้านการจัดการภัยพิบัติทางธรรมชาติให้แก่สถานศึกษาและบุคลากรทางการศึกษา 3) เพื่อศึกษาความต้องการ แนวทางสนับสนุนการจัดการด้านภัยพิบัติในสถานศึกษา ประชากรที่ใช้ในการศึกษา คือ สถานศึกษาในสังกัดจำนวน 87 โรงเรียน และบุคลากรทางการศึกษา 89 คน เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา แบ่งเป็น 2 ส่วน คือ เครื่องมือที่ใช้ในการพัฒนา ได้แก่ คู่มือแนวทางการจัดการศึกษาด้านภัยพิบัติ การประชุมสัมมนาปฏิบัติการ เอกสารประกอบการประชุมสัมมนาปฏิบัติการและศึกษาดูงาน และเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูล ได้แก่ แบบสำรวจความพึงพอใจในการประชุมสัมมนาปฏิบัติการและศึกษาดูงาน รายงานผลการดำเนินการจัดการความเสี่ยงและการจัดการศึกษาด้านภัยพิบัติทางธรรมชาติของสถานศึกษา เครื่องมือนิเทศ ติดตามและประเมินผลการจัดการความเสี่ยงและการจัดการศึกษาด้านภัยพิบัติทางธรรมชาติของโรงเรียนในสังกัด และแบบสำรวจความต้องการแนวทางสนับสนุนการจัดการด้านภัยพิบัติในสถานศึกษา การวิเคราะห์ข้อมูลด้วยการหาค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน ค่าร้อยละ โดยใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์ Microsoft Office Excel 2007 และนำเสนอข้อมูลในรูปแผนภูมิและบรรยาย

ผลการศึกษาพบว่า

1. ผลการจัดการความเสี่ยงและการจัดการศึกษาด้านภัยของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา

ลำพูน เขต 2 ที่จัดให้กับสถานศึกษา ในปี 2556 เมื่อบุคลากรจากสถานศึกษาได้รับความรู้จาก จึงสามารถจัดทำมาตรการจัดการความเสี่ยงภัยพิบัติ จัดการเรียนการสอนด้านภัยพิบัติ แผนการฝึกซ้อมอพยพและการฝึกซ้อมอพยพนักเรียน การจัดทำแผนที่เสี่ยงภัยจำนวนทั้งสิ้น 74 โรงเรียน คิดเป็นร้อยละ87.05 และเมื่อได้รับการส่งเสริมความรู้ด้านการจัดการภัยพิบัติทางธรรมชาติต่อเนื่องในระยะต่อมา จึงมีการดำเนินการครบทุกโรงเรียน คิดเป็นร้อยละ 100

2. บุคลากรของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาลำพูน เขต 2 มีองค์ความรู้ในเรื่อง จัดทำแผน

เผชิญเหตุ แผนที่พื้นที่เสี่ยงภัย (Hazard map) แผนอพยพ ครบทุกคน คิดเป็นร้อยละ 100

3. ผลการสำรวจความพึงพอใจในการจัดกิจกรรมการให้ความรู้ต่างๆ ภาพรวมได้รับความพึงพอใจอยู่ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย 4.13, คิดเป็นร้อยละ 82.55)

4. แนวทางแนวทางสนับสนุนการจัดการด้านภัยพิบัติที่สถานศึกษาต้องการมากที่สุดเป็นอันดับแรก ได้แก่ จัดส่งคู่มือแนวทางดำเนินการจัดการภัยพิบัติทางธรรมชาติให้กับสถานศึกษา และจัดกิจกรรมสาธิตวิธีเอาตัวรอด/ วิธีปฏิบัติเมื่อเกิดสถานการณ์ภัยพิบัติทางธรรมชาติ

5. รูปแบบที่เหมาะสมในการจัดการภัยพิบัติทางธรรมชาติ ของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาลำพูน เขต 2 ในด้านการจัดการภัยพิบัติทางธรรมชาติภายในสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา และในการส่งเสริมสนับสนุนภารกิจด้านการจัดการภัยพิบัติทางธรรมชาติให้เกิดขึ้นในสถานศึกษา คือ การจัดการภัยพิบัติทางธรรมชาติโดยอาศัยชุมชนเป็นฐาน ตามกระบวนการ มีส่วนร่วม AIC โดยกลุ่มอำนวยการ กลุ่มนโยบายและแผน ส่งเสริมการจัดการศึกษาและกลุ่มนิเทศ ติดตามและประเมินผลการจัดการศึกษา

อภิปรายผล

จากการศึกษาในครั้งนี้พบประเด็นที่จะอภิปรายดังนี้

1. ผลการจัดการความเสี่ยงและการจัดการศึกษาด้านภัยพิบัติทางธรรมชาติ ของสำนักงานเขตพื้นที่

การศึกษาประถมศึกษาลำพูน เขต 2 ได้แก่

1.1 จากการรายงานผลการดำเนินการจัดการความเสี่ยงและการจัดการศึกษาด้านภัยพิบัติทางธรรมชาติของสถานศึกษา พบว่าในระยะปีแรกที่มีการดำเนินโครงการ สถานศึกษามีผลการดำเนินงานไม่ครบถ้วนทุกโรงเรียน และขาดความเข้าใจที่ถูกต้องเกี่ยวกับแนวทางการดำเนินงาน ทั้งนี้ด้วยการวางแผนการขยายผลการจัดการจัดการความเสี่ยงและการจัดการศึกษาด้านภัยพิบัติทางธรรมชาติให้ครอบคลุมทุกโรงเรียน โดยการเริ่มพัฒนาที่โรงเรียนต้นแบบและขยายผลต่อยอดการพัฒนาไปยังโรงเรียนแกนนำ หลังจากนั้นจึงขยายผลให้ครอบคลุม กล่าวคือโรงเรียนในสังกัดของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาลำพูน เขต 2 มีจำนวนทั้งสิ้น 90 โรงเรียน (10 มิ.ย. 2555) โดยมีโรงเรียนต้นแบบในการบริหารจัดการภัยพิบัติของคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน คือ โรงเรียนบ้านม่วงสามปี หลังจากนั้นสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาลำพูน เขต 2 ได้ดำเนินการคัดเลือกโรงเรียนแกนนำเครือข่ายสถานศึกษา อีกจำนวน 7 โรงเรียน เพื่อขยายผลการดำเนินการบริหารจัดการภัยพิบัติ และหลังจากนั้นจึงขยายผลไปยังโรงเรียนที่เหลือ จำนวน 82 โรงเรียน โดยการดำเนินการจัดการปัญหาด้านภัยพิบัตินั้นจะขึ้นอยู่กับลักษณะของแต่ละพื้นที่ ซึ่งให้ความหมายแทนด้วยสี สีแดง คือ พื้นที่ประสบปัญหาภัยพิบัติอย่างรุนแรง สีเหลือง คือพื้นที่ ที่มีความรุนแรงปานกลาง และสีเขียว คือพื้นที่ที่ปลอดภัย ทั้งนี้การแก้ปัญหาจะต้องอาศัยความร่วมมือจากชุมชนเป็นพื้นฐานที่สำคัญ ซึ่งเรียกว่าเป็น การจัดการความเสี่ยงจากภัยพิบัติโดยอาศัยชุมชนเป็นฐาน (Community Based Disaster Risk Management : CBDRM) ทั้งนี้จะมีการประสานความร่วมมือระหว่างกระทรวงศึกษาธิการ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน มูลนิธิ JICA และหน่วยงานในจังหวัดลำพูน ในปัจจุบันจึงสามารถขยายผล การดำเนินการบริหารจัดการภัยพิบัติ ให้ครอบคลุมครบถ้วนทุกโรงเรียน โดยพบว่าโรงเรียนมีการจัดทำ การจัดทำมาตรการจัดการความเสี่ยงที่เกิดขึ้นจากภัยพิบัติ การแต่งตั้งคณะกรรมการรับผิดชอบตามมาตรการ การจัดทำแผนที่เสี่ยงภัย การฝึกซ้อมแผนอพยพ จัดให้มีการสอดแทรกความรู้ด้านภัยพิบัติในเนื้อหาการเรียนการสอน หรือพัฒนาหลักสูตร/ จัดกิจกรรมการเรียนการสอน/ ผลิตสื่อการเรียนการสอนด้านภัยพิบัติ การสร้างเครือข่ายความร่วมมือการช่วยเหลือสนับสนุนจากองค์กรต่างๆ และชุมชนในการบริหารจัดการความเสี่ยงด้านภัยพิบัติ ในระดับหนึ่ง ซึ่งสอดคล้องกับหน้าที่เกี่ยวกับการป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย ซึ่งถูกกำหนดและเป็นไปตามพระราชบัญญัติป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย พ.ศ. 2550 และแผนป้องกันสาธารณภัย

แห่งชาติ 2553 – 2557 (พรบ.และแผนฯ ดังกล่าวเป็นกรอบและทิศทางให้หน่วยงานทุกภาคส่วน รวมถึงโรงเรียน ตั้งแต่ระดับท้องถิ่นจนถึงระดับประเทศ สามารถปฏิบัติงานด้านการป้องกันและแก้ไขสาธารณภัยร่วมกันได้อย่างเป็นระบบ แบบบูรณาการ มีทิศทางเดียวกันและเสริมกำลังกัน) โดยกำหนดกรอบยุทธศาสตร์ไว้ครอบคลุม ตั้งแต่ระยะก่อนเกิดภัย ระยะเกิดภัย และระยะหลังเกิดภัย (ศูนย์ป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยเขต 15 เชียงราย , 2556 : 13-25)

1.2 ในส่วนของการจัดการศึกษาด้านภัยพิบัติ พบว่าโรงเรียนต่างๆ มีการสอดแทรกความรู้เกี่ยวกับภัยพิบัติทางธรรมชาติ โดยจัดทำแผนการจัดการเรียนรู้ เรื่อง ภัยพิบัติ โดยแบ่ง เป็น 4 ระดับ ได้แก่

1) ระดับอนุบาล ที่เน้นการจัดประสบการณ์ ให้นักเรียน เข้าใจความหมาย สาเหตุ วิธีปฏิบัติตน ผลกระทบ และวิธีป้อง ของภัยพิบัติแต่ละด้าน

2) ช่วงชั้นที่ 1 (ป.1-ป.3) เน้นให้นักเรียนเข้าใจ ความสัมพันธ์ของสิ่งแวดล้อม และการปรับตัว

3) ช่วงชั้นที่ 2 (ป.4-ป.6) เน้นให้นักเรียนคิดวิเคราะห์ การอยู่กับปรากฏการณ์ทางธรรมชาติ

4) ช่วงชั้นที่ 3 (ม.1-ม.3) เน้นให้นักเรียนคิดวิเคราะห์ เชื่อมโยงการอยู่กับปรากฏการณ์ทางธรรมชาติ และการปรับตัว

ทั้งนี้สอดคล้องกับแนวคิด การเรียนทุกด้านควรมีการร่วมเรื่อง “ชีวิต” และ “การป้องกันภัยพิบัติ” ของ

Ms.Hiroko Kondo ที่ปรึกษาด้านการศึกษาภัยพิบัติ มหาวิทยาลัย Nagoya แสดงให้เห็นว่าสามารถสอดแทรกทุกองค์ความรู้เกี่ยวกับการใช้ชีวิต การรักษาชีวิต และการป้องกันภัยพิบัติไว้ในทุกๆ วิชา หรือทุกกิจกรรมการเรียนรู้ (JICA, 2557 เอกสารสัมมนาโครงการความร่วมมือทางวิชาการร่วมมือ กับองค์การความร่วมมือระหว่างประเทศญี่ปุ่น (JICA) ภายใต้โครงการพัฒนาศักยภาพในการจัดการภัยพิบัติของประเทศไทย ระยะที่ 2 (The Project on Capacity Development in Disaster Management in Thailand : Phase II) (พ.ศ. 2553 – 2557) เมื่อวันที่ 26 กุมภาพันธ์ ๒๕๕๗ ณ โรงแรมรอยัลริเวอร์

ดังแผนภาพนี้

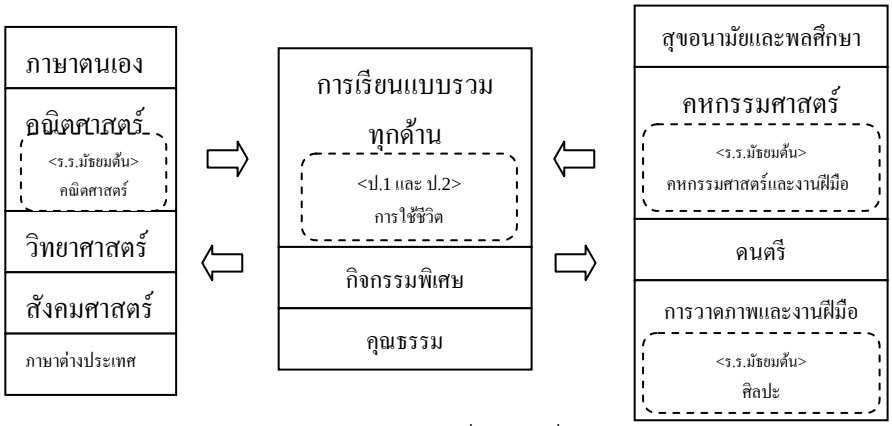

และสอดคล้องกับ **ชนินทร สุขเจริญ, 2551** ที่ศึกษาเรื่อง การพัฒนาโปรแกรมการศกานอกระบบโรงเรียนเพื่อเสริมสร้างมโนธรรมสำนึกเกี่ยวกับภัยพิบัติทางธรรมชาติ สำหรับเยาวชนที่อาศัยอยู่บนเกาะบริเวณอ่าวไทย พบว่า แผนการเรียนรู้ที่เสริมสร้างมโนธรรมสำนึกเกี่ยวกับภัยพิบัติทางธรรมชาติ สำหรับเยาวชนที่อาศัยอยู่บน

เกาะบริเวณอ่าวไทย แบ่งออกเป็น 10 หน่วยการเรียนรู้คือ สภาวะโรกร้อน ประเภท สาเหตุ การบวนการเกิดภัยพิบัติทางธรรมชาติ วงจรการจัดการภัยพิบัติทางธรรมชาติ วิธีการเฝ้าระวัง การปฐมพยาบาล การดำรงชีวิตหลังภัยพิบัติ ปฏิบัติการสำรวจ การฝึกปฏิบัติทำแผนผัง การทำปฏิทินฤดูกาล แผนภูมิต้นไม้การอนุรักษ์ป้องกัน ฟื้นฟูธรรมชาติ และการอนุรักษ์ทรัพยากรชายฝั่ง

1.3 ผลการสร้างเครือข่ายการแลกเปลี่ยนเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน และร่วมบริหารจัดการความเสี่ยงภัยพิบัติ (บ้าน- วัด –ร.ร และองค์กรอื่น) ของสถานศึกษาพบว่าอยู่ในระดับปานกลาง ทั้งนี้จากการวิเคราะห์พบว่าแต่ละสถานศึกษาจะมีการจัดกิจกรรมการให้ความรู้ในรูปแบบบูรณาการเข้ากับการเรียนการสอนภายในห้องเรียนหรือกิจกรรมลูกเสือ เนตรนารี ยุวกาชาด จึงยังขาดการประสานงานที่ดีกับชุมชนโดยรอบโรงเรียน เพื่อจัดกระบวนการเรียนรู้ในรูปแบบการซ้อมอพยพร่วมกับชุมชน ซึ่งแนวคิดเรื่องการจัดการพิบัติภัยโดยใช้ชุมชนเป็นฐานเป็นการดำเนินการที่ต้องอาศัยการมีส่วนร่วม จากชุมชน การดำเนินการให้ประสบผลต้องใช้ความรู้ทางการสื่อสาร (A Communication model) ตัวแบบ ทางการสื่อสารที่ง่ายเป็นรากฐานสำคัญในการให้ความรู้แก่ประชาชน และการลงสู่ชุมชน และจำเป็นที่จะต้องมีการ พัฒนาการทำงานร่วมกันกับภาคีต่างๆให้เชื่อมโยงกับสาธารณะ (Developing Partnerships and connecting with the public)การพัฒนาสื่อการสร้างความร่วมมือ – (Partnership) และการกำหนด ขั้นตอนการสร้างองค์กรความร่วมมือ(Partnership) (กรมป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย, 2551 : 7)

2. รูปแบบที่เหมาะสมในการจัดการภัยพิบัติทางธรรมชาติของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาลำพูน เขต 2

รูปแบบหรือวิธีการที่จะขับเคลื่อนให้ภารกิจ การจัดการภัยพิบัติทางธรรมชาติของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาลำพูน เขต 2 ความต่อเนื่องและยั่งยืน คือการจัดการแบบมีส่วนร่วม ซึ่งหมายถึง การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ แต่ไม่ได้หมายความว่าจะเป็นการตัดสินใจได้เพียงอย่างเดียว ยังใช้การตัดสินใจควบคู่ไปกับการปฏิบัติการด้วย เช่น ในการจัดองค์กร การกำหนดกิจกรรมพัฒนาการตัดสินใจยังมีการเกี่ยวข้องกับประชาชนในเรื่องผลประโยชน์ การประเมินผลในกิจกรรมการพัฒนาด้วยซึ่งจะเห็นว่าการตัดสินใจนั้นเกี่ยวโดยตรงกับการปฏิบัติการและเกี่ยวข้องกับผลประโยชน์และการประเมินผลด้วยเหมือนกัน โดยที่ผลประโยชน์เป็นผลมาจากการปฏิบัติการ และผลประโยชน์นั้นก็นำมากำหนดให้มีการประเมินผล ซึ่งต่างก็ได้รับผลมาจากขั้นตอนการตัดสินใจทั้งสิ้นนั่นเองนอกจากนี้ก็จะมีผลสะท้อนกลับจากการประเมินผลและการปฏิบัติงานกลับไปสู่การตัดสินใจเลือกปัญหาอีกครั้ง (Cohen และ Uphoff, 1977 : 7-9)

ทั้งนี้รูปแบบที่เกิดจากการพัฒนามาเป็นรูปแบบที่เหมาะสม ในการจัดการภัยพิบัติทางธรรมชาติของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาลำพูน เขต 2 มาจากการการอ้างอิงและทดสอบการใช้รูปแบบจากเทคนิคกระบวนการวางแผนแบบมีส่วนร่วมหรือกระบวนการ AIC (Appreciation Influence Control) เป็นเทคนิค หรือแนวทางที่จะส่งเสริมให้สมาชิกองค์กรมาร่วมกันเรียนรู้ในกิจกรรม เพื่อส่งเสริมการทำงานและพัฒนาร่วมกัน เทคนิคในการประชุมเพื่อระดมความคิดในการพัฒนาหมู่บ้าน กระบวนการ AIC โดยที่ A ย่อมาจาก Appreciation, I ย่อมาจาก Influence และ C ย่อมาจาก Control โดยนางทูริด ซาโต้ และนายวิลเลี่ยม สมิธ ร่วมกับสมาคมพัฒนาประชากรและชุมชนและสถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทยได้ นำมาทดลองและเผยแพร่ในประเทศไทย ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2533 ต่อมาในช่วงปี พ.ศ. 2536 สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย ร่วมกับ

สถาบันพัฒนาประชากรและชุมชน และกองฝึกอบรม กรมการพัฒนาชุมชน ได้นำแนวคิดนี้ไปดัดแปลงและฝึกปฏิบัติในการประชุมเพื่อระดมความคิดในการพัฒนาระดับหมู่บ้านและตำบล (อรพินท์ สพโชคชัย.2537 : 4-5)

สำหรับรูปแบบ การจัดการภัยพิบัติทางธรรมชาติของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาลำพูน เขต 2 มี

จากความร่วมมือในการขับเคลื่อนภารกิจการจัดการด้านภัยพิบัติทางธรรมชาติ ระหว่างกลุ่มอำนวยการ กลุ่มนิเทศติดตามและประเมินผล การจัดการศึกษา กลุ่มส่งเสริมการจัดการศึกษา และกลุ่มนโยบายและแผน โดยมีการจัดตั้งเป็นคณะ แต่งตั้งคณะกรรมการ ดำเนินการตามแผนปฏิบัติการเพื่อเตรียมความพร้อมรับมือกับภัยพิบัติทางธรรมชาติของสำนักงานเขตพื้นทีการศึกษาประถมศึกษาลำพูน เขต 2 ประจำปี 2558มีการแบ่งหน้าที่และประสานงานกันในด้านต่างๆ คือกลุ่มอำนวยการ มีหน้าที่ในการสร้างความปลอดภัย และให้ความรู้แก่บุคลากร รวมถึงการฝึกซ้อมอพยพอย่างเป็นระบบ และกลุ่มนโยบายและแผนช่วยดูแลในด้านการจัดงบประมาณเพื่อช่วยเหลือในการซ่อมแซมอาคารสถานที่ที่ได้รับความเสียหาย ในส่วนของการลงสู่สถานศึกษา เช่นการจัดการเรียนการสอน การจัดกิจกรรมฝึกซ้อมการอพยพ เป็นหน้าที่ของกลุ่มส่งเสริมการจัดการศึกษาและกลุ่มนิเทศ ติดตามและประเมินผลการจัดการศึกษา เป็นผู้นำสำคัญในบทบาทด้านนี้ เนื่องจากแต่ละกลุ่มจะมีความถนัดในงานแต่ละด้านแตกต่างกัน โดยเฉพาะด้านวิชาการและการสนับสนุนส่งเสริมโรงเรียนให้มีการจัดการเรียนการสอนด้านภัยพิบัติเป็นภารกิจที่ต้องอาศัยหลักวิชาการที่ถูกต้อง จึงจำเป็นต้องอาศัยความร่วมมือจากกลุ่มต่างๆ

จึงกล่าวได้ว่ารูปแบบการจัดการภัยพิบัติทางธรรมชาติของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาลำพูน เขต 2 เกิดจากกระบวนการ AIC เป็นการเรียนรู้กระบวนการระดมพลังสร้างสรรค์ที่เอื้อให้เกิดการระดมความคิดเห็น ในการกำหนดทิศทางของการพัฒนา พลังสร้างสรรค์ที่มีอยู่ในบุคคล กลุ่มคน องค์กรชุมชน และสังคมที่สำคัญและเป็นประโยชน์ต่อชุมชนสังคม ได้แก่ 1. พลังความรักและความซาบซึ้งเข้าใจ (Appreciation) 2. พลังความคิด และการมีปฏิสัมพันธ์ (Influence)
และ 3. พลังความพยายาม และการควบคุมจัดการ (Control) (สมพันธ์ เตชะอธิก และคณะ, 2540 : 43-44)

โดยสรุป ผลจากการนำกระบวนการดำเนินงานโดยจัดกิจกรรมต่างๆ ตามรูปแบบการมีส่วนร่วมแบบ AIC ได้แก่ กระบวนการ A : Appreciation (พลังความรักและความซาบซึ้งเข้าใจ) ซึ่งเป็นการสร้างองค์ความรู้ สร้างการร่วมมือในเบื้องต้น เกี่ยวกับการจัดการภัยพิบัติทางธรรมชาติ ให้กับบุคลากรทั้งในสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาและในสถานศึกษา ซึ่งเป็นการพัฒนาควบคู่กันไปเพื่อให้ทุกฝ่ายให้เห็นความสำคัญของการลดความสูญเสีย เกิดความตระหนักในการรับมือกับภัยพิบัติทางธรรมชาติอย่างเป็นระบบ กระบวนการ I : Influence (พลังความคิด และการมีปฏิสัมพันธ์) ซึ่งเป็นกิจกรรมเพื่อมุ่งเน้นการสื่อสารองค์ความรู้แบบ 2 ทิศทาง มีการแลกเปลี่ยนแนวคิด ความต้องการ ความคาดหวังเพื่อนำพลังความคิดที่ได้ไปพัฒนาการดำเนินงาน และกระบวนการ C : Control (พลังความพยายาม และการควบคุมจัดการ) ซึ่งมุ่งเน้นให้ทุกภาคส่วน ทั้งกลุ่มงานในสำนักงาน และในสถานศึกษา มีการประสานความร่วมมือกัน ดำเนินการจัดการด้านภัยพิบัติทางธรรมชาติอย่างเป็นระบบและยั่งยืนโดยอาศัยชุมชนเป็นฐาน (CBDRM) ซึ่งหมายถึง การสร้างเครือข่ายความร่วมมือ เครือข่ายองค์ความรู้ กับทั้งหน่วยงานต่างๆ ที่เกี่ยวของและอยู่ในพื้นที่ รวมถึงชาวชุมชนที่อยู่โดยรอบสถานศึกษา และสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา สามารถทำให้ทั้งสถานศึกษา และสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาลำพูน เขต 2 มีจัดการความเสี่ยงและการจัดการศึกษาด้านภัยพิบัติอย่างเป็นรูปธรรม เป็นระบบ และพัฒนาในระยะยาวให้เกิดความยั่งยืนต่อไปได้

สอดคล้องกับ **ทะนงศิลป์ ลี้พล, 2550** ได้ศึกษาเรื่อง การจัดการแบบมีส่วนร่วมในการป้องกันและควบคุมโรคติดต่อในท้องถิ่นของชุมชนในเขตองค์การบริหารส่วนตำบล จังหวัดนครพนม พบว่า การอบรมโดยใช้เทคนิคกระบวนการวางแผนแบบมีส่วนร่วม (A-I-C) และแนวคิดการบริหารจัดการแบบ POSDC ทำให้ผู้เกี่ยวข้องมีส่วนร่วมในการดำเนินงานป้องกันและควบคุมโรคติดต่อในท้องถิ่นของชุมชนในเขตองค์การบริหารส่วนตำบล จึงควรสนับสนุนส่งเสริมให้มีการนำกระบวนการนี้ไปใช้ในการจัดการป้องกันและควบคุมโรคติดต่อในชุมชนต่อไป

3.ปัจจัยความสำเร็จ

3.1 สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาลำพูน เขต 2 มีผู้นำและทีมบริหารและบุคลากรที่เข้มแข็ง พร้อมที่จะร่วมมือร่วมใจกันผลักดันโครงการให้สำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยดี โดยเฉพาะผู้อำนวยการสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาลำพูนเขต 2 ในขณะเริ่มต้นโครงการ คือ นายประจักษ์ ช่างเรือ ได้เป็นผู้นำในการออกแบบโมเดลและกระบวนการทำงานเพื่อใช้ยึดเป็นแนวทางการทำงานที่เกิดประสิทธิภาพประสิทธิผล ต่อมา นายวิทยา ปาอินทร์ รองผู้อำนวยการสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาลำพูนเขต 2 ซึ่งรักษาราชการแทนผู้อำนวยการสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาลำพูนเขต 2 ก็ให้การสนับสนุนการดำเนินโครงการในปีถัดมา และนายสุวิทย์ มุกดาภิรมย์ ผู้อำนวยการสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาลำพูนเขต 2 คนปัจจุบัน ได้ให้การสนับสนุนในการทดลองรูปแบบ
การจัดการภัยพิบัติทางธรรมชาติแบบมีส่วนร่วมดังกล่าว

1.2 มีการกำหนดรูปแบบดำเนินการตามโมเดล เป็นส่วนสำคัญที่ใช้เป็นแนวทางในการดำเนินงาน มีขั้นตอนที่
ชัดเจนและเป็นรูปธรรมปรับปรุง พัฒนางาน จนสามารถขยายผลการดำเนินงานให้ครอบคลุม ทั่วถึง

1.3 การทำงานแบบระบบเครือข่าย ทั้งนี้สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษประถมศึกษาลำพูน เขต 2 มีโรงเรียน
ต้นแบบในการบริหารจัดการภัยพิบัติ ของคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน คือ โรงเรียนบ้านม่วงสามปี ซึ่งมีประสบการณ์การศึกษาดูงานที่ประเทศญี่ปุ่น โดยการสนับสนุนจาก สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานและมูลนิธิ JICA ทำให้มีองค์ความรู้ในการดำเนินการจัดการศึกษาด้านภัยพิบัติ ประกอบกับการมีชุมชนบ้านม่วงสามปี ที่ได้รับการพัฒนาให้มีระบบการจัดการภัยพิบัติโดยใช้ชุมชนเป็นฐาน (CBDRM) จากสำนักงานป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยจังหวัดลำพูน ร่วมโดยมูลนิธิ JICA ทำให้สามารถเป็นแหล่งเรียนรู้ของโรงเรียนอื่นๆ ได้ นอกจากนี้ในกระบวนการให้ความรู้แก่สถานศึกษาก็ยังได้รับความร่วมมือเป็นอย่างดีจาก หน่วยงานต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง ไม่ว่าจะเป็นหน่วยงานระดับจังหวัด เช่น สำนักงานป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยจังหวัดลำพูน และหน่วยงานระดับท้องถิ่น เช่น สถานีควบคุมไฟป่า อุทยานแห่งชาติแม่ปิง โรงพยาบาลลี้ โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล เป็นต้น นอกจากนี้ยังได้รับความร่วมมืออันดีจากชุมชนในการดำเนินการสร้างกระบวนการเรียนรู้การจัดการภัยพิบัติในสถานศึกษาอีกด้วย

4.ปัญหาและอุปสรรค

ในการดำเนินการงานด้านนี้เป็นภารกิจที่ต้องผลักดันสถานศึกษาให้ตระหนักถึงสิ่งที่โรงเรียนต้องดำเนินการเตรียมการป้องกันความเสี่ยงจากภัยพิบัติทางธรรมชาติและการให้ความรู้แก่นักเรียนในเรื่องดังกล่าว ซึ่งบางโรงเรียนที่ประสบภัยก็มักจะมีความเข้าใจต่อเรื่องนี้เป็นอย่างดี แต่โรงเรียนส่วนใหญ่ยังมองเป็นเรื่องไกลตัว และมีความสำคัญน้อยกว่าภารกิจด้านการเรียนการสอนที่เป็นภารกิจหลัก

5. ข้อเสนอแนะ

จากสภาพปัญหาข้างต้นจึงต้องใช้เวลาในการผลักดันให้สถานศึกษาในสังกัด ได้มองเห็นคุณค่าของการดำเนินการด้านนี้ โดยอาศัยแนวคิดที่ว่า เรื่องภัยพิบัติ ไม่ใช่เป็นเพียงสิ่งที่ครูสอนเท่านั้น แต่เป็นสิ่งที่เด็กจะร่วมเรียนรู้ไปด้วยตนเอง ไม่ควร “จัดการศึกษาด้านการป้องกันภัยพิบัติ” แต่ ควรจะทำ “การเรียนรู้การป้องกันภัยพิบัติ” และควรทำ “การเรียนรู้ด้านการป้องกันภัยพิบัติ” ให้เป็น “การเรียนชีวิต” การดำเนินการนี้ไม่ใช่เรื่องพิเศษ ขึ้นอยู่กับไอเดีย จะสร้างสรรค์อย่างไรก็ได้ ดังนั้นในการทำงานทั้งระดับส่วนกลาง และสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา จึงควรจะให้เวลาโรงเรียนได้พัฒนาการดำเนินงานด้วยตนเองและด้วยความสมัครใจ แต่ควรพิจารณากระตุ้นและให้การส่งเสริมอยู่เป็นระยะ

บรรณานุกรม

กรมป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย. (2551). **คู่มือประชาชนในการจัดการความเสี่ยงจากภัยพิบัติโดยอาศัยชุมชนเป็นฐาน: การจัดทำ แผน ป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยของชุมชน.** กรุงเทพฯ: กระทรวงมหาดไทย.

กรมป้องกันและบรรเทาสาธารณภัน, **การลดความเสี่ยงจากสาธารณภัย**. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตร ประเทศไทย จำกัด, 2556 : 40)

ชนินทร สุขเจริญ, **การพัฒนาโปรแกรมการศกานอกระบบโรงเรียนเพื่อเสริมสร้างมโนธรรมสำนึกเกี่ยวกับภัยพิบัติทาง ธรรมชาติ สำหรับเยาวชนที่อาศัยอยู่บนเกาะบริเวณอ่าวไทย**. วิทยานิพนธ์ ครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชา การศึกษานอกระบบโรงเรียน คณะครุศษสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. 2551

ทะนงศิลป์ ลี้พล, **การจัดการแบบมีส่วนร่วมในการป้องกันและควบคุมโรคติดต่อในท้องถิ่นของชุมชนในเขตองค์การ บริหารส่วนตำบล จังหวัดนครพนม**. วิทยานิพนธ์ สาธารณสุขมหาบัณฑิต สาขาวิชา การจัดการระบบสุขภาพ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม. 2550

ศูนย์เตรียมความพร้อมป้องกันภัยพิบัติแห่งเอเชีย. **คู่มือการฝึกอบรมการปลุกจิตสำนึกเพื่อเตรียมพร้อมรับภัยน้ำท่วม.** กรุงเทพฯ : บริษัทเทมมม กรุ๊ป จำกัด, 2553.

ศูนย์ป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยเขต 15 เชียงราย. **ปฏิบัติการเสริมสร้างศักยภาพบุคลากรด้านการบริหารจัดการป้องกัน และบรรเทาสาธารณภัย สำนักคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน.** เชียงราย**,** 2556.

สมพันธ์ เตชะอธิก และคณะ. **อบต.ในอุดมคติ**. กรุงเทพฯ : เจริญวิทย์การพิมพ์, 2540.

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. **(ม.ป.ป.). อุทกภัย: ชั้นประถมศึกษาและมัธยมศึกษา**. กรุงเทพฯ: กระทรวงศึกษาธิการ.

อรพินท์ สพโชคชัย. **คู่มือการจัดประชุมเพื่อการระดมความคิดในการพัฒนาหมู่บ้านโดยพลังประชาชน**. กรุงเทพฯ : สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย, 2537.

Cohen, J. M. and Uphoff, N. T. **Rural Development Participation: Conceps and Measures for Project Design, Implementation and Evaluation**. New York The Rural Development Committee Center for International Studies, Cornell University, 1977.

JICA. **เอกสารสัมมนาโครงการความร่วมมือทางวิชาการร่วมมือกับองค์การความร่วมมือระหว่างประเทศ**

ญี่ปุ่น (JICA) ภายใต้โครงการพัฒนาศักยภาพในการจัดการภัยพิบัติของประเทศไทย ระยะที่ (The Project on Capacity Development in Disaster Management in Thailand : Phase II พ.ศ. 2553 –2557) . กรุงเทพฯ, 2557)

UNISDR.(2005**) Strategic directions for the ISDR system to assist the implementation of the the Hyogo Framework.** Retrieved Febuary 2, 2013, from UNISDR Website (http://www.unisdr.org/hfa)

1.การนำเสนอข้อมูลการดำเนินงานตามนวัตกรรมดังกล่าวในการประชุมสัมมนาแผนปฏิบัติการจัดการด้านภัยพิบัติทางธรรมชาติ ระหว่างวันที่ 26 - 28 กุมภาพันธ์ 2556 ณ โรงแรมปรินซ์พาเลซ มหานาค กรุงเทพมหา**นคร** และเผยแพร่ในเว็บไซต์ สพฐ. ทาง www.obec.go.th

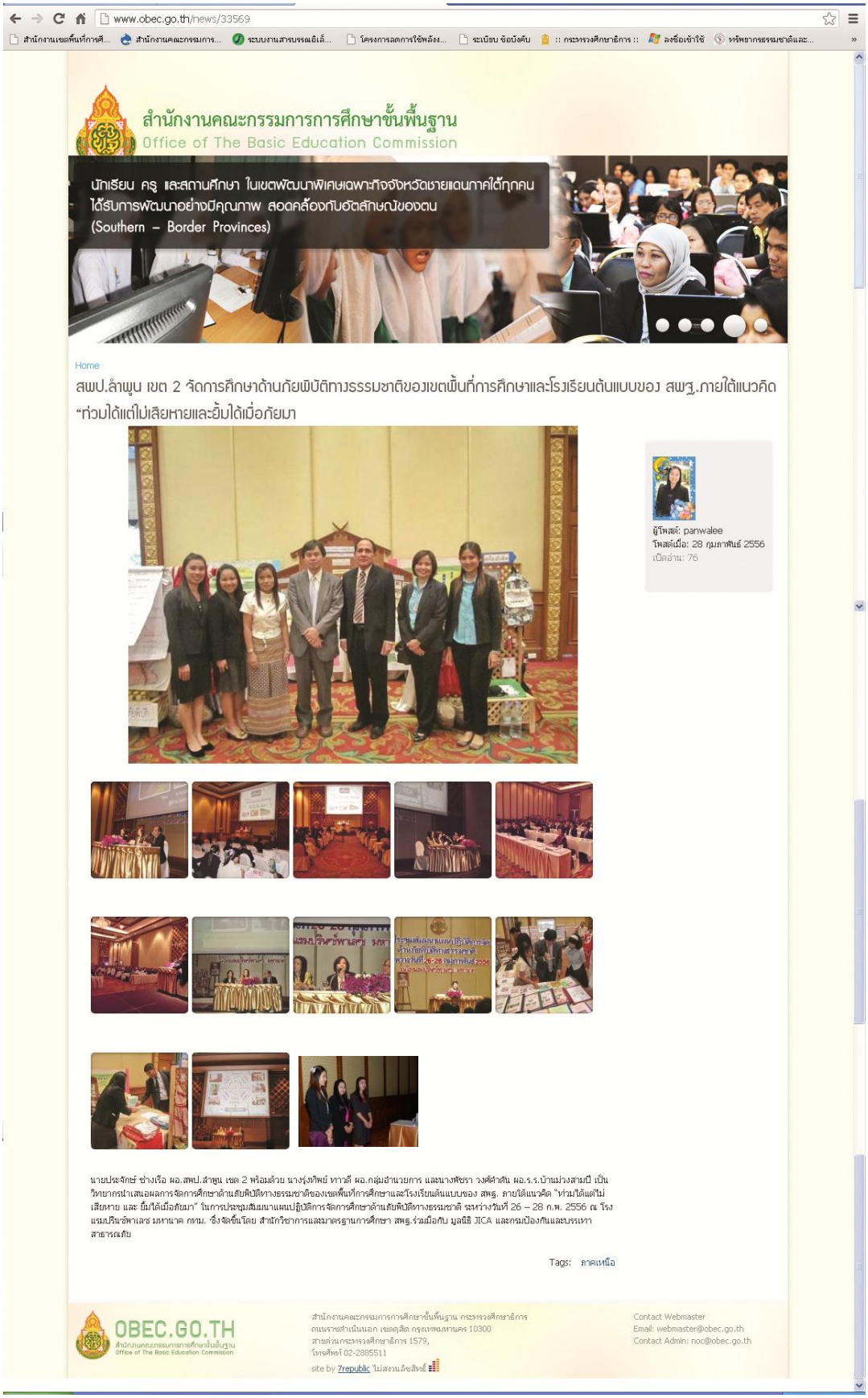

2.เผยแพร่ในเว็บไซต์การจัดการความรู้ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาลำพูน เขต 2 ทาง http://www.lp2.go

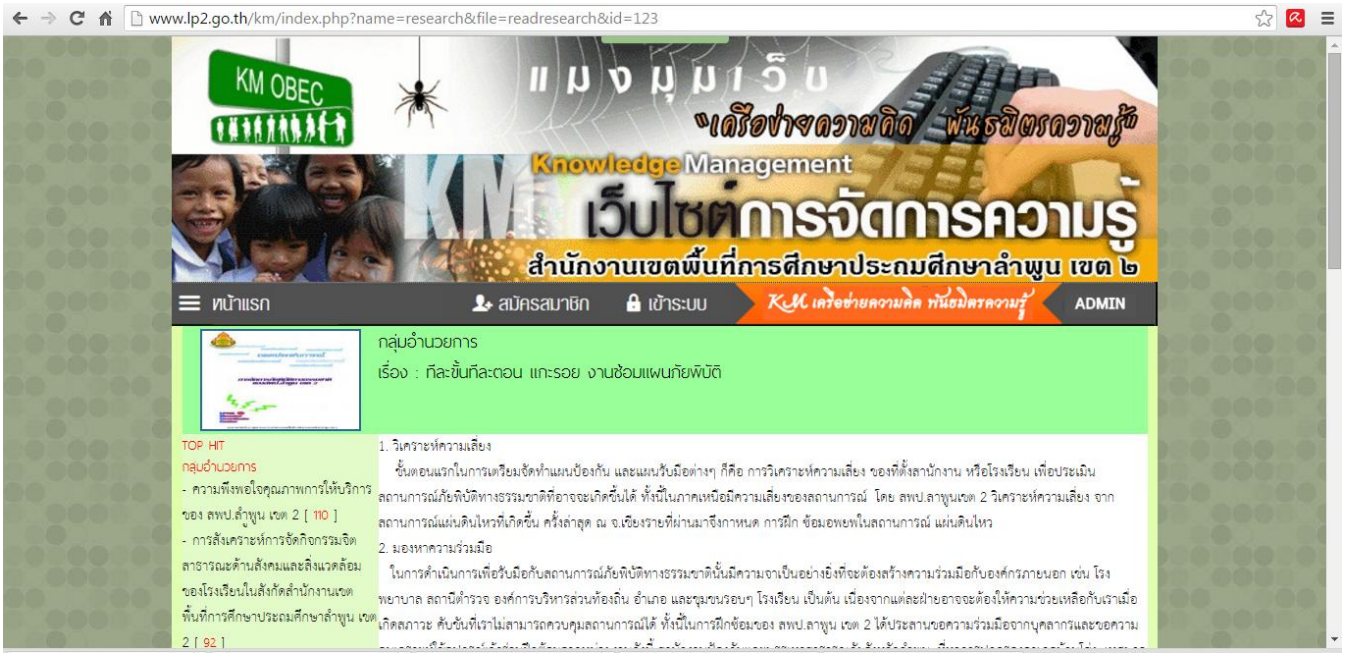

3.เผยแพร่ในเว็บไซต์ยูทูป ทาง https://www.youtube.com/

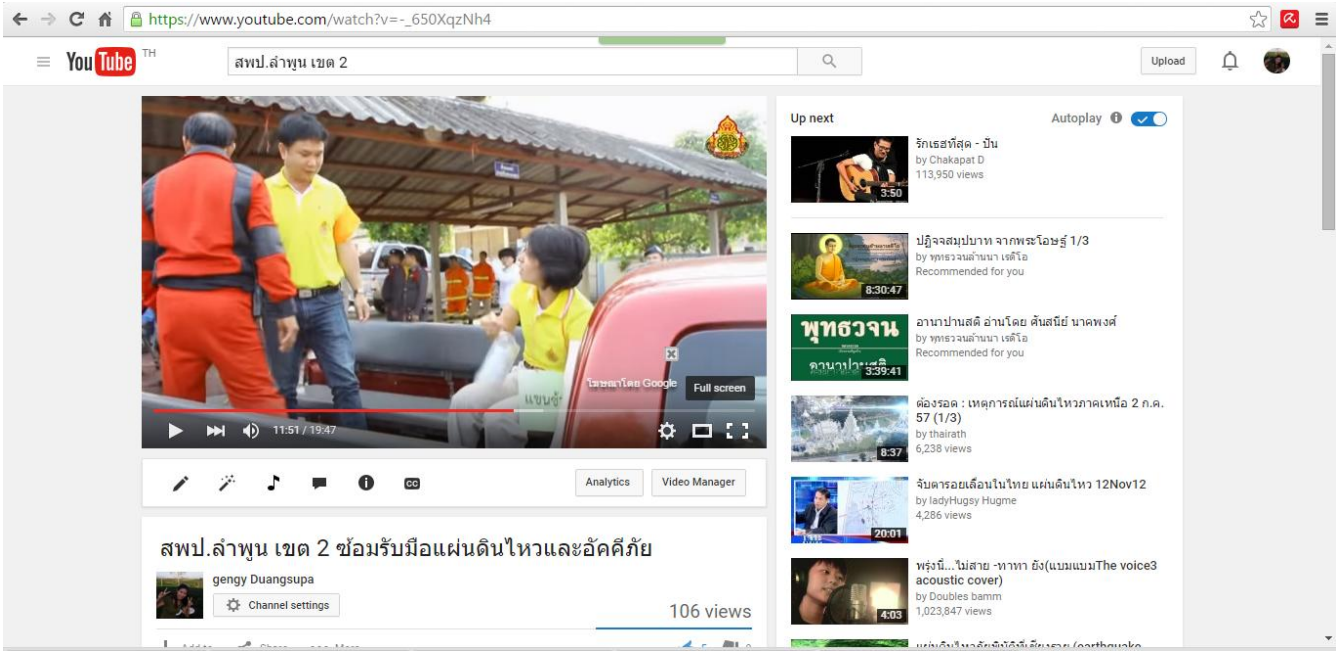

ประชุมแกนนำเครือข่ายสถานศึกษาเพื่อการจัดการศึกษาด้านภัยพิบัติ (2556)

ประชุมสถานศึกษาในสังกัดทุกโรงเรียน โรงเรียนต้นแบบและโรงเรียนแกนนำเครือข่ายฯ (2556)

สพฐ. ติดตามการดำเนินงานของร.ร.นำร่อง (2556)

การประชุมเชิงปฏิบัติการการจัดการศึกษาด้านภัยพิบัติทางธรรมชาติ ของบุคลากร สพป.ลำพูน เขต2 (รุ่นที่ 1) (2557)

การประชุมเชิงปฏิบัติการการจัดการศึกษาด้านภัยพิบัติทางธรรมชาติ ของสถานศึกษาในสังกัดสพป.ลำพูน เขต2 (รุ่นที่ 2) (2557)

แผนการจัดการภัยพิบัติและสื่อการเรียนการสอน

ประชุมคณะทำงานตามแผนป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาลำพูน เขต 2 (ร่วมกับบุคลากรจากหน่วยงานภายนอก) 2558

ประชุมซักซ้อมความเข้าใจการซ้อมอพยพบุคลากรในสำนักงาน (2558)

บุคลากรสพป.ลำพูน เขต 2 ซ้อมอพยพ (2558)